

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Maģistra darbs

**PROCESA DALĪBNIEKU TIESĪBU IEPAZĪTIES
AR LIETAS MATERIĀLIEM IEROBEŽOŠANA
ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ TIESĀ**

Autore: Zane Cēsniece
zc10001

Darba vadītājs: doc., dr.iur. Edvīns Danovskis

Rīga 2016

Anotācija

Maģistra darbs „Procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošana administratīvajā procesā tiesā” ir vienīgais šim tematam veltītais pētījums Latvijā. Maģistra darba mērķis ir identificēt ar Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtās daļas regulējuma piemērošanu saistītās problēmas un piedāvāt to risinājumus.

Maģistra darbā secināts, ka tiesai pirms ierobežojuma noteikšanas ir jāizvērtē lietas materiālu saturs un tas, kā ierobežojums ietekmēs procesa dalībnieka spēju pilnvērtīgi īstenot procesuālās tiesības, tomēr praksē tas tiek darīts ļoti reti. Maģistra darbā identificēts arī tas, ka praksē pastāv problēmas noteikt subjektu loku, kuru tiesības var ierobežot, kādā apjomā tiesības var ierobežot un cik plašai jābūt lēmuma par tiesību ierobežošanu motivācijai.

Atslēgvārdi: tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošana, tiesas rīcības brīvība ierobežojuma noteikšanā, tiesību ierobežošanas procesuālie aspekti.

Annotation

The master's thesis „Restriction of participants' right to access court file in proceedings before administrative court" is the only study dedicated to this topic in Latvia. The aim of master's thesis is to identify the legal problems linked to the enforcement of section 145, subsection four of the Administrative Procedure Law and to formulate solutions to those problems.

In master's thesis it is concluded that before restricting participants right to access court file, court must evaluate contents of the file and consider how the restriction of access to court file will affect the participants ability to fully realize one's procedural rights. However in practice it is done very rarely. In master's thesis it is also identified that in practice there are problems to define subjects, whose right to access court file can be restricted, to what extent right can be restricted and how the decision on restriction of right should be motivated.

Key words: right to access court file, restriction of participants' right to access court file, judicial discretion in deciding about restriction of right to access court file, the procedural aspects of the restriction of right to access court file.

Satura rādītājs

Ievads.....	5
1. Tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un to ierobežošana administratīvajā procesā tiesā.....	7
2. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtās daļas piemērošana.....	13
2.1. Tiesas rīcības brīvība ierobežot tiesības iepazīties ar lietas materiāliem.....	13
2.2. Lietas materiālu satura pārbaude.....	15
2.3. Ierobežojuma samērīguma izvērtēšana.....	24
3. Informācijas atklātības likuma normu piemērošana.....	32
4. Tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanas procesuālie aspekti.....	38
4.1. Subjekti, kuru tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir ierobežojamas.....	38
4.2. Ierobežojuma apjoms.....	43
4.3. Lēmuma par ierobežojuma noteikšanu veids un pamatojums.....	44
4.4. Ierobežojuma ilgums.....	47
Kopsavilkums.....	50
Izmantoto avotu saraksts.....	52

Ievads

Administratīvā procesa likuma¹ 145.panta pirmās daļas 1.punkts paredz pieteicēja un atbildētāja tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Vienlaikus likuma 145.panta ceturtnā daļa noteic, ka tiesa, pieņemot motivētu lēmumu, šīs tiesības var ierobežot, lai neizpaustu personu privātās dzīves apstākļus vai lai aizsargātu valsts, profesionālo, komerciālo vai adopcijas noslēpumu.

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnās daļas regulējums ir vispārīgs un lakonisks. Tiesību normā nav ne skaidrots to apstākļu, kuru aizsardzībai tiesa var ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, saturs, ne arī dotas norādes uz citiem tiesību avotiem, kur to saturs ir noskaidrojams. Tāpat tiesību normā nav noteikts tas, kādi apsvērumi tiesai būtu jāizdara, nosakot ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, ievērojot, ka tiesību norma paredz tiesas tiesības, nevis pienākumu, noteikt ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem.

Līdz šim jautājums par tiesas noteiktu ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiāliem administratīvajā procesā tiesā vispār nav pētīts. Šis faktors noteica darba temata izvēli un aktualitāti, kā arī darba mērķi – identificēt ar Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnās daļas regulējuma piemērošanu saistītās problēmas un piedāvāt to risinājumus.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti vairāki uzdevumi:

- 1) noskaidrot Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnajā daļā nosaukto jēdzienu saturu;
- 2) noskaidrot, kādi apsvērumi tiesai būtu jāizdara, lemjot par ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanu;
- 3) atlasīt un izpētīt tiesu praksi par Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnās daļas piemērošanu, lai konstatētu ar normas piemērošanu saistītus problemātiskos aspektus.

Darbs ir strukturēts četrās nodaļās. Pirmajā nodaļā koncentrēti aprakstīta tiesību iepazīties ar lietas materiāliem būtība un nozīme tiesas spriešanā un norādīts uz konstitucionālajās tiesībās atzīto pieļaujamību minētās tiesības ierobežot. Šajā nodaļā secināts, ka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem uz likuma pamata var ierobežot arī tiesa; atbilstoši tam identificēts, ka ne vien Latvijā, bet arī citu kontinentālās Eiropas tiesību loka valstu tiesām normatīvajos aktos, kas regulē administratīvo procesu tiesā, ir piešķirtas tiesības ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar noteiktiem lietas materiāliem. Otrajā nodaļā

¹ Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr.164.

pamatots no tiesību iepazīties ar lietas materiāliem kā procesa dalībnieku pamattiesībām izrietošs pienākums tiesai izvērtēt lietas materiālos atspoguļotās informācijas satura atbilstību Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā minētajiem apstākļiem, informācijai un izdarīt samērīguma apsvērumus pirms ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanas, kā arī argumentēts, kādi samērīguma apsvērumi tiesai būtu jāizdara. Darba trešajā nodaļā apskatīta tiesu prakse ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma² normām, un vērtēta šādas prakses pieļaujamība. Savukārt darba ceturtajā nodaļā analizēti procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanas procesuālie aspekti, īpaši pievēršoties tiesu prakses izpētei ierobežojuma noteikšanā.

Darba izstrādē pielietota aprakstošā un salīdzinošā pētījumu metode. Darbā izmantotās literatūras apjomu ierobežo tas, ka darba temats nav pētīts, turklāt tas nav plaši pētīts arī ārvalstīs. Darbā lielākoties izmantotas juridiskajā literatūrā un Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Satversmes tiesas nolēmumos izteiktās atziņas par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem būtību, šo tiesību ierobežošanas pieļaujamību un par privātās dzīves apstākļu, valsts, profesionālā, komerciālā un adopcijas noslēpuma jēdzienu saturu.

Darba izstrādes ietvaros izpētīti 504 laika periodā no 2008.gada līdz 2016.gada 20.martam pieņemtie administratīvo tiesu lēmumi par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežojuma noteikšanu. Tiesu prakses analīzei atlasīti tie nolēmumi, kuros tiesa piemērojusi Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu.

² Informācijas atklātības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 6.novembris, nr.334/335.

1. Tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un to ierobežošana administratīvajā procesā tiesā

Latvijas Republikas Satversmes³ 92.panta pirmais teikums paredz, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ievērojot to, ka tiesisks strīds pareizi, taisnīgi un tiesiski var tikt atrisināts tikai tad, ja lieta tiek izskatīta pienācīgi jeb taisnīgā tiesā, tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no nozīmīgākajām pamattiesībām, kuru garantēšana ir kā pamats citu pamattiesību aizsardzībai.⁴ Ja tiek aizskartas personas tiesības un tiesiskās intereses, tad persona var panākt aizskāruma pārtraukšanu un saņemt gandarījumu tikai tad, ja lieta tiek izskatīta taisnīgā tiesā. Nepastāvot tiesību uz taisnīgu tiesu garantijām, personām faktiski nebūtu iespējas tiesā aizstāvēt savas tiesības un tiesiskās intereses.

Jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus. Pirmkārt, „taisnīga tiesa” izpaužas kā valsts pienākums izveidot attiecīgu neatkarīgu tiesu varas institūciju sistēmu, kas izskata lietas. Otrkārt, „taisnīga tiesa” izpaužas arī kā valsts pienākums pieņemt tādas procesuālo tiesību normas, kas nodrošina, ka lieta tiek izskatīta pienācīgi, taisnīgi un objektīvi tiesiskai valstij atbilstošā procesā.⁵ Valstij ir jāizveido tāda tiesiskā kārtība, ar kuras palīdzību ikviena persona spētu efektīvi aizsargāt savas tiesības.⁶

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vairāku saistītu elementu kopums, no kura katrs atsevišķais elements pats par sevi un arī visu elementu kopums kā tāds ir vērsts uz taisnīguma nodrošināšanu, aizsargājot personas tiesības un intereses.⁷ Viens no tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem ir procesuālās līdztiesības princips, saskaņā ar kuru normatīvajos aktos ir jāparedz un lietas izskatīšanas gaitā arī faktiski jānodrošina procesa dalībniekiem iespēja vienādā apmērā izmantot procesuālos līdzekļus tā, lai kādam no procesa dalībniekiem nepamatoti netiktu liegta iespēja tos izmantot vai nepamatoti tiktu piešķirtas priekšrocības izmantot kaut ko vairāk, tā nostādot vienu procesa dalībnieku nelabvēlīgākā situācijā kā citus.⁸ Turklāt dalībnieku procesuālā līdztiesība ir arī tiesiskās vienlīdzības principa realizējums.⁹

³ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, nr.43.

⁴ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124.lpp.

⁵ Satversmes tiesas 2015.gada 12.marta spriedums lietā Nr.2014-23-01, 10.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2015. 16.marts, nr.53.

⁶ Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2011-21-01, 7.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2012. 7.jūnijs, nr.89.

⁷ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124.lpp.

⁸ Judgment of European Court of Human Rights of 24 April 2003, Yvon v. France, para 31. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61053> [aplūkots 13.02.2016]. Satversmes tiesas 2015.gada 16.aprīļa spriedums lietā Nr.2014-13-01, 20.1.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2015. 20.aprīlis, nr.76.

⁹ Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums lietā Nr.2009-85-01, 12.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2010. 1.aprīlis, nr.53.

Procesuālo līdztiesību nosacīti var sadalīt vairākos elementos vai, precīzāk, aspektos, kādos šis princips izpaužas. Viena no procesuālās līdztiesības principa izpausmēm ir procesa dalībnieku vienlīdzīgas iespējas iepazīties ar lietas materiāliem.¹⁰ Procesā dalībniekiem ir jābūt iespējai iepazīties ar lietas materiāliem, lai uzzinātu par otras puses izvirzītajiem argumentiem, saprastu, vai un uz kādiem pierādījumiem šie argumenti ir balstīti, varētu tos izvērtēt, izvirzīt pretargumentus un iesniegt pierādījumus, kas apstiprina viņa pozīciju. Procesā dalībnieks var pilnvērtīgi un adekvāti aizstāvēt savas tiesības un intereses tikai tad, ja viņam tiek nodrošināta iespēja iepazīties ar lietas materiāliem. Ievērojot minēto, administratīvajā procesā tiesā procesā dalībniekiem ir piešķirtas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem: Administratīvā procesa likuma 145.panta pirmās daļas 1.punktā ir noteiktas pieteicēja un atbildētāja tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, 146.panta trešajā un ceturtajā daļā – trešās personas tiesības, 29.panta otrajā daļā – tiesību subjekta, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, tiesības.

Vienlaikus ir atzīts, ka tiesības uz taisnīgu tiesu nav absolūtas, tās var ierobežot, bet tas ir pieļaujams tikai pašos nepieciešamākajos gadījumos¹¹ un tikai tādā apmērā, lai tiesības netiktu atņemtas pēc būtības.¹² Tā kā tiesības uz taisnīgu tiesu sastāv no vairākiem saistītiem elementiem, ir iespējams nodalīt, kuru elementu garantēšanu ir pieļaujams ierobežot, bet kuru nē. Tādi tiesību uz taisnīgu tiesu veidojoši elementi kā tiesas objektivitāte, neitralitāte, ar likumu izveidota tiesa būtu uzskatāmi par absolūtiem, jo šo elementu garantēšana ierobežotā apmērā nozīmētu tiesību uz taisnīgu tiesu atņemšanu pēc būtības. Savukārt procesuālā līdztiesība ir tas tiesību uz taisnīgu tiesu elements, kuru ir pieļaujams ierobežot.¹³

Pamattiesības var ierobežot ne tikai likumdevējs, pieņemot likumu, bet arī izpildvaras institūcijas un tiesu varas institūcijas ar tiesību normu piemērošanas aktiem, piemēram, administratīvo aktu vai tiesas nolēmumu, pamatojoties uz likumdevēja tiešu, skaidru un precīzu likumā ietvertu deleģējumu.¹⁴ Šāds likumdevēja deleģējums ir ietverts arī Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā, piešķirot tiesai pilnvaras pēc savas iniciatīvas vai procesa dalībnieka lūguma noteikt ierobežojumu pieteicējam un atbildētājam iepazīties ar lietas materiāliem, lai neizpaustu personu privātās dzīves apstākļus, kā arī lai

¹⁰ Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. 4th edition. Van Dijk D, van Hoof F [et al.] (eds.). Antwerpen, Oxford: Intersentia, 2006, p 580.

¹¹ Satversmes tiesas 2009.gada 3.jūnija spriedums lietā Nr.2008-43-0106, 9.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2009. 5.jūnijs, nr.88.

¹² Judgment of European Court of Human Rights of 19 February 1998, Edificaciones March Gallego S.A. v. Spain, para 34. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58137> [aplūkots 13.02.2016].

¹³ Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums lietā Nr.2009-85-01, 14.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2010. 1.aprīlis, nr.53.

¹⁴ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 771., 772.lpp. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 715.-717.lpp.

aizsargātu valsts, profesionālo, komerciālo vai adopcijas noslēpumu.

Izpētot regulējuma par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu administratīvajā procesā tiesā ģenēzi, secināms, ka Administratīvā procesa likuma pamata redakcijā nebija ietverta neviena tiesību norma, kura ierobežotu procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Ar 2006.gada 26.oktobra grozījumiem¹⁵ Administratīvā procesa likuma 145.pants tika papildināts ar ceturto daļu, paredzot – lai neizpaustu administratīvā procesa dalībnieka privātās dzīves apstākļus, kā arī lai aizsargātu valsts, profesionālo, komerciālo vai adopcijas noslēpumu, tiesa pēc savas iniciatīvas vai administratīvā procesa dalībnieka lūguma var pieņemt motivētu lēmumu, ar kuru nosaka ierobežojumu pieteicējam vai atbildētājam iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. No grozījumu likumprojekta¹⁶ redzams, ka Administratīvā procesa likuma 145.pantu nebija paredzēts papildināt ar ceturto daļu, tikai likumprojekta trešajā lasījumā¹⁷ Saeimas Juridiskais birojs piedāvāja šo pantu papildināt ar ceturto daļu attiecīgā redakcijā.

Autore iepazīnās ar visiem Saeimas arhīvā pieejamajiem materiāliem, kas attiecas uz minētajiem grozījumiem. Arhīvā ir pieejama Saeimas Juridiskā biroja sarakste ar personām un iestādēm 2006.gadā,¹⁸ tomēr nevienā no birojā saņemtajiem iesniegumiem nebija norādīta tāda informācija, kas varētu būt bijusi pamatā tam, ka Saeimas Juridiskais birojs izlēma ierosināt Administratīvā procesa likuma 145.pantu papildināt ar ceturto daļu. Saeimas Juridiskā komisija priekšlikumu papildināt Administratīvā procesa likuma 145.pantu ar ceturto daļu attiecīgā redakcijā atbalstīja bez iebildumiem,¹⁹ tāpat arī Saeimas deputāti.²⁰ Likumprojekta sagatavošanas dokumentos nav atrodams skaidrojums tam, kāpēc tika izņemts Administratīvā procesa likumu papildināt ar normu, kas ietver deleģējumu tiesai noteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, kāpēc norma paredz aizsargāt tieši privātās dzīves apstākļus, valsts, profesionālo, adopcijas noslēpumu un komercnoslēpumu un kāds ir konkrēto apstākļu tvērums likumdevēja ieskatā. Neatkarīgi no rīcības motīviem un iemesliem, normas vārdiskais formulējums skaidri norāda uz likumdevēja mērķi – pasargāt konkrētu normā nosauktu informāciju no tās nepamatotas un nevajadzīgas izpaušanas procesa dalībniekiem.

¹⁵ Grozījumi Administratīvā procesa likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 15.novembris, nr.183.

¹⁶ Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā”. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1651_0 [aplūkots 04.05.2015].

¹⁷ Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” trešajam lasījumam. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1651_3 [aplūkots 04.05.2015].

¹⁸ Latvijas Republikas 8.Saeimas Juridiskais birojs. Sarakste pamatdarbības jautājumos par 2006.gadu, 1. un 2.sējums. Pieejami Saeimas arhīvā.

¹⁹ Latvijas Republikas 8.Saeima. Juridiskā komisija. Likumprojekta „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” priekšlikumi likumprojektam, 1.sējums. Pieejams Saeimas arhīvā.

²⁰ Sk. Latvijas Republikas 8.Saeimas 2006.gada 26.oktobra sēdes stenogrammu. Pieejama: http://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_061026/st2610.htm [aplūkots 04.05.2015].

Ar 2012.gada 1.novembra grozījumiem²¹ Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā vārdi „administratīvā procesa dalībnieka privātās” tika aizstāti ar vārdiem „personu privātās”. Šo grozījumu sākotnēji nebija paredzēts izdarīt,²² priekšlikums tika iesniegts uz likumprojekta otro lasījumu.²³ Minētais grozījums, iespējams, tika izdarīts, apzinoties, ka lietas vispusīgai izspriešanai var būt nepieciešams iegūt informāciju par citām personām, ne tikai procesa dalībniekiem, un šī informācija var saturēt personu privātās dzīves apstākļus, kuru izpaušana nepamatoti aizskartu šo personu tiesības uz privāto dzīvi.

Kā papildus arguments tam, ka tiesa ar lēmumu var noteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiāliem, ir līdzīga regulējuma esamība citu valstu tiesību sistēmās. Autore izvēlējās apskatīt kontinentālās Eiropas tiesību lokam piederošu valstu regulējumus, konkrētāk – Igaunijas un Lietuvas kā Latvijas kaimiņvalstu regulējumus, Vācijas regulējumu, no kura lielā mērā Latvijā ir aizgūta izpratne par administratīvajām tiesībām. Tad autore izvēlējās apskatīt Horvātijas un Bulgārijas regulējumu, kas varētu atšķirties no Latvijas regulējuma. Visbeidzot tika izvēlēts Somijas regulējums, jo šī valsts ir zināma ar valsts pārvaldes darbību atklātības nodrošināšanu. Valstu izvēli noteica arī praktiski apsvērumi – pieejams administratīvo procesu tiesā regulējošo normatīvo aktu tulkojums angļu, krievu vai vācu valodā.

Igaunijā Administratīvo procesu tiesā regulē Administratīvo tiesu procesa likums (*Code of Administrative Court Procedure*).²⁴ Likuma 88.panta pirmā daļa noteic, ka procesa dalībniekiem, kas saskaņā ar kodeksa 15.panta pirmo daļu ir pieteicējs, atbildētājs, trešā persona, pieaicinātā iestāde, ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un saņemt to kopijas. Tiesa ar lēmumu šīs tiesības var ierobežot, lai: 1) nodrošinātu valsts drošību un sabiedrisko kārtību, it īpaši lai aizsargātu valsts noslēpumu vai informāciju, kas ir klasificēta kā valsts noslēpums vai informācija iekšējai lietošanai; 2) aizsargātu procesa dalībnieku, liecinieku un jebkuras citas personas dzīvību, veselību, brīvību, privātumu; 3) aizsargātu adopcijas noslēpumu; 4) saglabātu komercnoslēpumu, zinātību vai līdzīgu noslēpumu (88.panta otrā daļa, 79.panta pirmā daļa). Tomēr tiesības ir pieļaujams ierobežot tikai tad, ja interese aizsargāt minētos apstākļus ir lielāka nekā procesa dalībniekiem nodrošinātās tiesības iepazīties ar lietas materiāliem; procesa dalībniekiem ir nodrošināma iespēja iepazīties ar lietas materiāliem pēc iespējas lielākā apmērā (88.panta otrā un trešā daļa).

²¹ Grozījumi Administratīvā procesa likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 21.novembris, nr.183.

²² Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/0B7055EA6F759625C225793D004D3111?OpenDocument> [aplūkots 04.05.2015].

²³ Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” otrajam lasījumam. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/EC6285F04A1EAF71C2257A2C0029F507?OpenDocument> [aplūkots 04.05.2015].

²⁴ Code of Administrative Court Procedure. Pieejams: Igaunijas valsts oficiālā izdevuma mājas lapā <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530032015001/consolide> [aplūkots 09.03.2016].

Lietuvas Republikas Administratīvās tiesvedības likuma (*Закон Литовской Республики о производстве по административным делам*)²⁵ 51.panta pirmā daļa noteic, ka procesa dalībniekiem, kas saskaņā ar likuma 48.panta otro daļu ir pieteicējs, atbildētājs, trešā persona, ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Procesā dalībnieks vai institūcija, iesniedzot tiesā dokumentus vai materiālus, kas satur valsts, dienesta, profesionālo vai komercnoslēpumu, var lūgt tiesu ierobežot dokumentu pieejamību un tiesības tos kopēt. Tiesa izlemj par lūgumu, pieņemot lēmumu (51.panta otrā daļa).

Tātad Igaunijā un Lietuvā regulējums ir ļoti līdzīgs Latvijas regulējumam, jo tiesai ir deleģētas tiesības ar lēmumu noteikt ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, ierobežojums ir nosakāms, aizsargājot praktiski vienus un tos pašus apstākļus.

Horvātijas Administratīvo strīdu likums (*Act on Administrative Disputes*)²⁶ paredz, ka iestādei, iesniedzot dokumentus tiesā, ir jānorāda, kuri dokumenti vai to daļas uzskatāmi par slepeniem saskaņā ar datu aizsardzību regulējošiem normatīvajiem aktiem. Šie dokumenti procesā dalībniekiem nav pieejami (likuma 35.panta otrā daļa). Savukārt tiesības iepazīties ar pārējiem lietas materiāliem un saņemt to kopijas tiesa var ierobežot, lai aizsargātu sabiedrības vai procesa dalībnieku, vai trešo personu intereses (likuma 53.panta otrā daļa).

Vācijas Administratīvā tiesas procesa likumā (*Code of Administrative Court Procedure*)²⁷ tiesai nav piešķirtas pilnvaras ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, tostarp slepeniem, personisku informāciju saturošiem, jo likumdevējs paredzējis, ka šādi dokumenti var nebūt lietas materiālos, ievērojot likuma 99.pantā noteikto.²⁸ Saskaņā ar minēto normu augstākā uzraudzības iestāde, kuras rīcībā ir informācija, var atteikties tiesā iesniegt dokumentus un sniegt informāciju, ja to satura atklāšana varētu kaitēt Federācijai vai kādai no federālajām zemēm vai pēc sava rakstura ir turamas slepenībā. Procesā dalībnieki atteikšanos iesniegt dokumentus var pārsūdzēt Augstākajā administratīvajā tiesā vai Federālajā administratīvajā tiesā atkarībā no tā, kādas intereses dokumentos skartas.

Arī Bulgārijas regulējums atšķiras no Administratīvā procesa likuma regulējuma, jo Bulgārijas Administratīvā procesa likums (*Administrative Procedure Code*)²⁹ noteic, ka iestāde (subjekts, kas darbojas valsts pārvaldes publisko tiesību jomā) var ierobežot personas,

²⁵ Закон Литовской Республики о производстве по административным делам. Pieejams: Lietuvas Republikas Saeima normatīvo aktu datu bāzē http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1027880 [aplūkots 09.03.2016].

²⁶ Act on Administrative Disputes. Pieejams: Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas izveidotajā datu bāzē <http://www.legislationline.org/topics/country/37/topic/83> [aplūkots 12.03.2016].

²⁷ Code of Administrative Court Procedure. Pieejams: Vācijas Tieslietu ministrijas datu bāzē https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vwgo/englisch_vwgo.html [aplūkots 09.03.2016].

²⁸ Kopp F. O., Schenke W-R. Verwaltungsgerichtsordnung: Kommentar. 14.Auflage. München: Beck, 2005, S 1222.

²⁹ Administrative Procedure Code. Pieejams: Bulgārijas Muitas aģentūras mājas lapā <http://customs.bg/en/documents> [aplūkots 12.03.2016].

kurās tiesībās vai intereses skars vai var skart tās pieņemts administratīvais akts, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, saņemt to norakstus vai kopijas, lai aizsargātu indivīdu dzīvību, veselību, nozīmīgas valsts vai sabiedrības intereses (15.panta pirmā daļa, 34.panta pirmā un ceturtnā daļa). Tiesai šādas pilnvaras likumā nav piešķirtas.

Somijas Administratīvās tiesvedības likums (*Administrative Judicial Procedure Act*)³⁰ neregulē procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu. Taču Administratīvā tiesas procesa atklātuma likuma (*Act on the Publicity of Administrative Court Proceedings*)³¹ 9.panta otrā daļa noteic, kādi dokumenti procesa dalībniekiem nav pieejami uz likuma pamata, savukārt panta trešā daļa un Pārvaldes darbību atklātuma likuma (*Act on the Openness of Government Activities*)³² 9.panta otrās daļas 2. un 6.punkts noteic, ka tiesa var ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, ja pieeja tiem būtu pretrunā ar nozīmīgām sabiedrības interesēm, privātām interesēm vai tie atklāj publiskā iepirkuma procesā iegūtu informāciju par cita dalībnieka biznesa vai profesionālo noslēpumu. Ierobežojumu var noteikt tad, ja tas neietekmē tiesas procesa taisnīgumu.

Salīdzinot Latvijas un citu aplūkoto valstu regulējumus, secināms, ka likumdevējs ne vien Latvijā, bet arī Igaunijā, Lietuvā, Horvātijā un Somijā administratīvajām tiesām ir deleģējis tiesības noteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties lietas materiāliem, lai aizsargātu noteiktu lietas materiālos ietvertu informāciju. Valstu regulējumos atšķiras tas, cik konkrēti aizsargājamā informācija ir definēta un vai ir norādīts, kādi apsvērumi tiesai pirms ierobežojuma noteikšanas ir jāizdara.

³⁰ Administrative Judicial Procedure Act. Pieejams: Somijas Tieslietu ministrijas datu bāzē www.finlex.fi [aplūkots 13.03.2016].

³¹ Act on the Publicity of Administrative Court Proceedings. Pieejams: Somijas Tieslietu ministrijas datu bāzē www.finlex.fi [aplūkots 13.03.2016].

³² Act on the Openness of Government Activities. Pieejams: Somijas Tieslietu ministrijas datu bāzē www.finlex.fi [aplūkots 13.03.2016].

2. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtās daļas piemērošana

2.1. Tiesas rīcības brīvība ierobežot tiesības iepazīties ar lietas materiāliem

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtā daļa paredz, ka tiesa pēc savas iniciatīvas vai administratīvā procesa dalībnieka lūguma var pieņemt motivētu lēmumu, ar kuru nosaka ierobežojumu pieteicējam vai atbildētājam iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Normatīvajos aktos vārds „var” tiek lietots gan apzīmējot kāda subjekta spēju vai tiesības kaut ko darīt, gan arī nosakot konkrētu rīcības modeli. Ņemot vērā minētās normas uzbūvi un mērķi – aizsargāt privātās dzīves apstākļus, adopcijas, valsts, profesionālo un komercnoslēpumu –, autore uzskata, ka vārds „var” ir lietots, lai uzsvērtu to, ka tiesa, saņemot administratīvā procesa dalībnieka lūgumu vai arī pārbaudot lietas materiālus, var noteikt (tai ir tiesības noteikt), bet tai obligāti nav jānosaka ierobežojums procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Normā vārds „var” nav saistīts ar lēmuma veidu, lai norādītu, ka tiesa lēmumu par procesa dalībnieka tiesību ierobežošanu var pieņemt gan motivēta lēmuma veidā, gan rezolūcijas veidā,³³ bet gan ar tiesas tiesībām ierobežot vai neierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Tātad tiesai ir piešķirta rīcības brīvība noteikt vai nenoteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.

Administratīvā procesa likumā nav paskaidrots, kādi apsvērumi tiesai būtu jāizdara, nosakot ierobežojumu iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Tomēr, autores ieskatā, tas, ka tiesai apsvērumi ir jāizdara un kādi tieši apsvērumi ir jāizdara, ir izsecināms no pamattiesību ierobežošanas pieļaujamības.

Kā zināms, pamattiesību ierobežojums ir pieļaujams tikai tad, ja tas atbilst trim kritērijiem – ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu vai pamatojoties uz šo likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs ar leģitīmo mērķi.³⁴ Šī pamattiesību ierobežojuma pieļaujamības pārbaudes shēma ir atzīta un attīstīta konstitucionālo tiesību doktrīnā un konstitucionālo tiesu praksē, lai izvērtētu, vai likumdevēja (tai skaitā cita subjekta, kuram likumdevējs ir deleģējis tiesības pieņemt normatīvos aktus) ārējā normatīvajā aktā paredzētais pamattiesību ierobežojums ir pieļaujams demokrātiskā un tiesiskā valstī.

Ņemot vērā, ka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem un tiesību uz taisnīgu tiesu garantiju nodrošināšanai ir izšķiroša nozīme katras lietas taisnīgā, objektīvā un vispusīgā izspriešanā, autore uzskata, ka pamattiesību

³³ Par lēmuma veidu plašāk skat. darba ceturtajā nodaļā.

³⁴ Satversmes tiesas 2009.gada 3.jūnija spriedums lietā Nr.2008-43-0106, 9.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2009. 5.jūnijs, nr.88.

ierobežojuma pieļaujamības pārbaudes shēmas principi ir piemērojami arī darbā apskatītajā gadījumā, tiesai lemjot par to, vai ir ierobežojamas procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Tikai darbā apskatītajā gadījumā šī shēma pielietojama modificētā veidā, jo tiesai ir nevis jāvērtē kāda cita subjekta noteiktā tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojuma pieļaujamība, bet gan pašai jāvērtē un jāpamato pamattiesību ierobežojuma pieļaujamība konkrētajā gadījumā.

Pirmajam solim, izvērtējot to, vai ir ierobežojamas procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, ir jābūt leģitīmā mērķa esamības pārbaudei. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa nosauc, kādas informācijas aizsardzība var būt pamats tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanai. Tas nozīmē, ka likumdevējs jau ir nosaucis konkrētus leģitīmos mērķus – privātās dzīves apstākļu, adopcijas, valsts, profesionālā un komercnoslēpuma aizsardzība no nepamatotas to izpaušanas procesa dalībniekiem. Leģitīmā mērķa esamību tiesai ir jānosaka, analizējot attiecīgo lietas materiālu saturu. Jāuzsver, ka gan normas formulējums, gan nepieļaujamība tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas interpretēt šauri, liek izdarīt secinājumu, ka normā ietvertais leģitīmo mērķu uzskaitījums ir izsmelošs, tiesa nevar pati noteikt vēl citus apstākļus vai informāciju, kuras aizsardzība, tās ieskatā, varētu būt pamats procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanai. Ja tiesa secina, ka lietas materiālu attiecīgā daļa atspoguļo tādu informāciju, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa, tad otrais solis ir potenciālā ierobežojuma samērīguma izvērtēšana.

No norādītā izriet, ka tiesai ir rīcības brīvība izlemt par ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanu. Tā kā tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir procesa dalībnieku pamattiesības, bet pamattiesības var ierobežot tikai tad, ja tam ir leģitīms mērķis un ierobežojums ir samērīgs, tiesai rīcības brīvības ietvaros ir jāpārbauda, vai lietas materiāli satur tādu informāciju, kuras aizsardzību, ierobežojot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa, un vai ierobežojums konkrētajā gadījumā būs samērīgs.

Autore tiesu praksē atrada tikai pāris lēmumus, kuros tiesas bija identificējušas, ka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ietilpst tiesību uz taisnīgu tiesu tvērumā.³⁵ To ir grūti izskaidrot, jo nav šaubu, ka tas tā ir. Jāuzsver, ka lēmumā ietvertai norādei par to, ka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir procesa dalībnieku pamattiesības, nav nekādas nozīmes gadījumos, kad tā ir deklaratīva, lēmuma par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas

³⁵ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.jūlija lēmums lietā Nr.A420163015, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 28.jūlija lēmums lietā Nr.A420163015, nav publicēts; Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 24.augusta lēmums lietā Nr.A420357614, nav publicēts; Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra lēmums lietā Nr.A420259414, nav publicēts; Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 2.februāra lēmums lietā Nr.A420172015, nav publicēts.

materiāliem ierobežošanu pamatotību un pareizību nenosaka tas, vai lēmumā attiecīga norāde ir vai nav ietverta. Tomēr darbā veiktā tiesu prakses analīze, kas aprakstīta šajā darba nodaļā, liecina, ka tiesas neapzinās, ka tās, pieņemot lēmumu par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, faktiski lemj par procesa dalībnieku pamattiesību ierobežošanu, secīgi – tiesas neapzinās arī to, ka pirms ierobežojuma noteikšanas ir jāapsver ierobežojuma nepieciešamība un samērīgums.

2.2. Lietas materiālu satura pārbaude

Kā jau norādīts, Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturrtā daļa paredz noteikt ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, lai aizsargātu informāciju par privātās dzīves apstākļiem un adopcijas, valsts, profesionālo un komercnoslēpumu. Lai saprastu, konkrēti kādu informāciju norma aizsargā, vispirms ir jānoskaidro, kāds ir attiecīgo jēdzienu tvērums Administratīvā procesa likuma izpratnē.

Attiecībā uz **privātās dzīves apstākļiem** ir vispār zināms, ka katras personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību garantē Latvijas Republikas Satversmes 96.pants. Ne Latvijas Republikas Satversmes 96.pantā, ne Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas³⁶ 8.pantā, kura pirmā daļa vārdiski ir formulēta ļoti līdzīgi Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam, nav definēts, kas tieši ir saprotams ar jēdzienu „privātā dzīve”. Administratīvā procesa likuma 59.panta trešajā daļā norādīts, ka ziņas par fiziskās personas privāto dzīvi ir personas kods, tautība, pilsonība, dzīvesvieta, ģimenes stāvoklis, veselības stāvoklis, sodāmība, ienākumi, īpašums, reliģiskie vai politiskie uzskati vai citas ziņas. Citos nacionālajos normatīvajos aktos šis jēdziens nav ne definēts, ne arī dots izsmeļošs privātās dzīves apstākļu uzskaitījums.

Tomēr jāņem vērā, ka privātās dzīves jēdziens ir tik plašs, ka nav iespējams to izsmeļoši definēt vai precīzi uzskaitīt visus tos apstākļus, kuri būtu uzskatāmi par saistītiem ar personas privāto dzīvi.³⁷ Līdz ar to Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā lietoto privātās dzīves apstākļu jēdzienu nav iespējams definēt. Jēdziens ir piepildāms ar saturu katrā konkrētā gadījumā, ņemot vērā normatīvo aktu regulējumu, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Satversmes tiesas vai citas konstitucionālās tiesas, citas tā paša līmeņa vai augstākas instances tiesas secinājumus un juridiskajā literatūrā izteiktās atziņas par to, kāda informācija

³⁶ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, nr.1433/144.

³⁷ Judgment of European Court of Human Rights of 17 July 2003, Perry v. The United Kingdom, para 36. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61228> [aplūkots 26.05.2015].

par personu, tostarp juridisku personu,³⁸ tās ģimenes apstākļiem, korespondenci³⁹ ir uzskatāma par privātās dzīves apstākļiem.

Analizējot administratīvo tiesu praksi, konstatējams, ka tiesas ir lēmušas ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar tādiem lietas materiāliem, kuri atspoguļo informāciju, par kuru nav šaubu, ka tā ietilpst privātās dzīves apstākļu tvērumā, proti, vārds, uzvārds, personas kods, dzīvesvietas adrese, mantiskais stāvoklis, veselības stāvoklis, arī korespondence. Līdz ar to autore neskata nepieciešamību darba ietvaros analizēt šādus tiesu lēmumus. Autore neatrada nevienu lēmumu, kurā tiesa par privātās dzīves apstākļiem būtu atzinusi informāciju, kuru nevar viennozīmīgi uzskatīt par tādu, kas ietilpst privātās dzīves apstākļu tvērumā un par kuru būtu veicama padziļināta izpēte. Tāpat autore neatrada nevienu lēmumu, kurā tiesa būtu lēmusi noteikt tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežojumu, lai aizsargātu juridiskas personas privātās dzīves apstākļus.

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtā daļa paredz, ka procesa dalībnieka tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošana ir pieļaujama, lai aizsargātu **adopcijas noslēpumu**. Eiropas Cilvēktiesību tiesa jautājumus, kas saistīti ar adopciju, ir skatījusi tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā.⁴⁰ Tā kā starptautiskās tiesības un to piemērošanas prakse var kalpot par līdzekli Latvijas Republikas Satversmē noteikto tiesību normu un principu satura noskaidrošanai,⁴¹ uzskatāms, ka ar adopciju saistīti apstākļi ietilpst tiesību uz privāto dzīvi tvērumā (līdz ar to turpmāk darbā privātās dzīves apstākļu jēdziens ir lietots, ietverot tajā arī adopcijas noslēpuma jēdzienu). Tas, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā adopcijas noslēpums ir izdalīts atsevišķi, varētu būt izskaidrojams ar likumdevēja vēlmi īpaši uzsvērt šī noslēpuma aizsardzības svarīgumu.

Analizējot Civillikuma⁴² regulējumu, secināms, ka adopcija ir civiltiesisks līgums, kura rezultātā adoptētajam bērnam izbeidzas radniecības attiecības ar bioloģiskajiem vecākiem un viņu radniekiem, kā arī ar šo radniecību saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret viņiem, un nodibinās radniecības attiecības ar adoptētāju un viņa radniekiem, iegūstot laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās.

³⁸ Ir atzīts, ka arī juridiskajām personām piemīt tiesības uz privāto dzīvi, piemēram, mājokļa neaizskaramību. Sk.: Judgment of European Court of Human Rights of 28 April 2005, Buck v. Germany, para 31. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68920> [aplūkots 28.02.2016].

³⁹ Privātās dzīves apstākļu jēdziens tiek lietots kā visaptverošs jēdziens, kas sevī ietver ziņas par ģimenes dzīvi un korespondences neaizskaramību. Sk.: Foster S. Human Rights and Civi Liberties. 2nd edition. Edinburgh Gate: Pearson Education, 2008, p 560.

⁴⁰ Judgment of European Court of Human Rights of 13 February 2003, Odievre v. France. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60935> [aplūkots 28.02.2016].

⁴¹ Satversmes tiesas 2009.gada 18.decembra spriedums lietā Nr.2009-10-01, 9.1.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2009. 22.decembris, nr.201.

⁴² Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. 20.februāris, nr.41.

Adopcija kā juridisks fakts nozīmē to, ka adoptētais kļūst par adoptētāja ģimenes locekli.⁴³ Tomēr Civillikumā nav ne lietots, ne skaidrots adopcijas noslēpuma jēdziens; šis jēdziens ir minēts Krimināllikuma⁴⁴ 169.pantā, kurā ir paredzēta kriminālatbildība par adopcijas noslēpuma izpaušanu pret adoptētāja gribu.

Judikatūrā ir izvirzīts skaidrojums, ka adopcijas noslēpums ir „aizliegums izpaust ziņas par adopciju bez adoptētāja piekrišanas, kā arī izpaust ziņas par adopcijas apstākļiem, bioloģiskajiem vecākiem un adoptētājiem”.⁴⁵ Tātad par adopcijas noslēpumu ir uzskatāma informācija par adopcijas faktu kā tādu un bērna bioloģisko vecāku, bērna un adoptētāju dati, par kuriem būtu uzskatāms ne tikai vārds, uzvārds un personas kods, bet jebkuras ziņas, ar kuru izpaušanu tiktu radīts risks, ka tiks atklāts bērna adopcijas fakts.

Autore neatrada nevienu lēmumu, kurā tiesa būtu lēmusi par tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu, lai aizsargātu adopcijas noslēpumu, līdz ar to nav iespējams izpētīt, kādu informāciju tiesas ir atzinušas par adopcijas noslēpumu.

Komercnoslēpuma jēdziens ir definēts Komerclikuma⁴⁶ 19.panta pirmajā daļā. Normā ir noteikts, ka par komercnoslēpumu var būt tādas saimnieciska, tehniska vai zinātniska rakstura lietas un rakstveidā vai citādā veidā fiksētas vai nefiksētas ziņas, kuras atbilst visām šādām pazīmēm: 1) tās ietilpst komersanta uzņēmumā vai ir tieši ar to saistītas; 2) tās nav vispārpieejamas trešajām personām; 3) tām ir vai var būt mantiska vai nemantiska vērtība; 4) to nonākšana citu personu rīcībā var radīt zaudējumus komersantam; 5) attiecībā uz tām komersants ir veicis konkrētai situācijai atbilstošus saprātīgus komercnoslēpuma saglabāšanas pasākumus. Komercnoslēpuma statusu šādām lietām un ziņām piešķir komersants. Tātad Komerclikums sniedz aprakstošu komercnoslēpuma definīciju, neuzskaitot izsmelto vai piemēru veidā, kādiem objektiem komersants var piešķirt komercnoslēpuma statusu. Tas ir izskaidrojams tādējādi, ka, līdzīgi kā privātās dzīves apstākļu gadījumā, objektīvi nav iespējams uzskaitīt visas lietas un ziņas, kurām var tikt piešķirts komercnoslēpuma statuss.

Komerclikums regulē tieši un tikai ar komercdarbību saistītus jautājumus. Komerclikuma 19.panta otrās un trešās daļas regulējums, kas paredz komersanta izņēmuma tiesības uz komercnoslēpumu un tiesības prasīt komercnoslēpuma aizsardzību, ir vērsts uz to, lai komersantam būtu iespēja aizsargāt tādu informāciju, kurai ir būtiska nozīme sekmīgā komercdarbības veikšanā. Vienlaikus autore neuzskata, ka norādītais būtu šķērslis Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā lietoto komercnoslēpuma jēdzienu

⁴³ Civillikuma 172.panta pirmā daļa, 173.pants. Sk. arī: Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 89.lpp.

⁴⁴ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74.

⁴⁵ Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse adopcijas jautājumos”, 1.2.6.apakšpunkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 29.05.2015].

⁴⁶ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, Nr.158/160.

tulkot, izmantojot Komerclikuma 19.panta pirmo daļu. Administratīvā procesa likums nesatur nevienu norādi par to, ka administratīvajā procesā komercnoslēpuma jēdzienam ir cita, no Komerclikuma 19.panta pirmajā daļā noteiktā atšķirīga nozīme un tvērums, proti, norādes, ka šis jēdziens būtu interpretējams autonomi. Līdz ar to ir loģiski izmantot Komerclikumā sniegto komercnoslēpuma definīciju. Vēl jo vairāk – lai tiesa pārbaudītu, vai lietas materiālu attiecīgā daļa satur komercnoslēpumu, tai ir jāvadās no Komerclikuma regulējuma, jo tieši to ir piemērojis pats komersants, lietai vai ziņai piešķirot komercnoslēpuma statusu. Analizējot tiesu praksi, autore neatrada nevienu lēmumu, kurā būtu izvirzīta tēze, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā lietotā komercnoslēpuma jēdziena satura noskaidrošanā nav izmantojams Komerclikuma 19.panta pirmajā daļā noteiktais.

Vienlaikus jāņem vērā, ka ir vairāki normatīvie akti, kuros ir sniegta komercnoslēpuma negatīvā definīcija. Atbilstoši likuma „Par grāmatvedību”⁴⁷ 4.pantam grāmatvedībā par komercnoslēpumu nav uzskatāma informācija un dati, kas saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem iekļaujami uzņēmuma pārskatos. Savukārt Informācijas atklātības likuma 7.panta otrā daļa noteic, ka par komercnoslēpumu nav uzskatāma informācija, kas ir saistīta ar valsts pārvaldes funkciju vai uzdevumu izpildi. Arī tiesu praksē ir atrodami lēmumi, kuros tiesa nenoteica ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiāliem, jo secināja, ka tie satur informāciju par valsts finanšu līdzekļu izlietojumu.⁴⁸

Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka komercnoslēpuma statuss nav tādām objektam, kurš neatkarīgi no statusa piešķiršanas neatbilst kādai no Komerclikumā izvirzītajām pazīmēm.⁴⁹ Komerclikums neprasa komercnoslēpuma objektu reģistrēt, kas nozīmē, ka neviena institūcija nepārbauda konkrētā objekta atbilstību visām komercnoslēpuma pazīmēm. Tāpat nav izvirzīta prasība ievērot noteiktu procedūru, kurā ziņai vai lietai tiktu piešķirts komercnoslēpuma statuss. Tas nozīmē, ka tiesai pašai ir jāizvērtē, vai lietas materiālos ietvertā informācija ir uzskatāma par komercnoslēpumu, ņemot vērā Komerclikuma 19.panta pirmajā daļā noteikto. Faktiski, ievērojot arī to, ka komersantam ir izņēmuma tiesības uz komercnoslēpumu, tiesa lietas materiālu saturu spēj izvērtēt tiktāl, ciktāl tas ir iespējams, lai saprastu, vai komercnoslēpuma statuss nav piešķirts acīmredzami nepamatoti, piemēram, informācija ir publiski pieejama.

Valsts noslēpuma jēdzienu definē likuma „Par valsts noslēpumu”⁵⁰ 2.panta pirmā daļa, kas noteic, ka valsts noslēpuma objekts ir tāda militāra, politiska, ekonomiska, zinātniska, tehniska vai cita rakstura informācija, kura iekļauta Ministru kabineta apstiprinātā sarakstā un

⁴⁷ Par grāmatvedību: LR likums. Ziņotājs, 1992. 12.novembris, nr.44.

⁴⁸ Administratīvās rajona tiesas 2010.gada 27.aprīļa lēmums lietā Nr.A42758308, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 17.aprīļa lēmums lietā Nr.A420138415, nav publicēts.

⁴⁹ Strupišs A. Komerclikuma komentāri: A daļa. [b.v]: A.Strupiša juridiskais birojs, 2003, 107.lpp.

⁵⁰ Par valsts noslēpumu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 29.oktobris, nr.181.

kuras nozaudēšana vai nelikumīga izpaušana var nodarīt kaitējumu valsts drošībai, ekonomiskajām vai politiskajām interesēm. Par valsts noslēpumu atzīstamo objektu sarakstu, to apjomu un saturu noteic Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumu Nr.887 „Valsts noslēpuma objektu saraksts”⁵¹ 2.punkts. Ievērojot darba iepriekšējā nodaļā norādīto attiecībā uz Komerclikuma normu piemērošanas pieļaujamību, tulkojot komercnoslēpuma jēdzienu, arī valsts noslēpuma jēdziena saturs ir noskaidrojams katrā konkrētā gadījumā, vadoties no minēto normatīvo aktu regulējuma.

Likuma „Par valsts noslēpumu” 8.panta pirmā daļa un Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumu Nr.21 „Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi”⁵² 47.punkts paredz, ka valsts noslēpuma objekts tiek kvalificēts (piešķirta slepenības pakāpe) uz noteiktu termiņu. Valsts noslēpuma objekti tiek īpaši apzīmēti un tiem tiek pievienotas īpašas norādes lapas par to, ka objekts ir attiecīgi klasificēts (noteikumu 58.punkts).Tādējādi to, ka informācija ir valsts noslēpuma objekts, apstiprina normatīvajos aktos noteiktā kārtībā sastādītas ziņas par valsts noslēpuma objekta klasificēšanu, tiesai pašai attiecīgās informācijas atbilstība valsts noslēpuma objektam nav jāpārbauda un jāvērtē.

Tiesu praksē tika identificēti četri lēmumi, no kuru satura, precīzāk, lēmumos citētajām normām, izriet, ka tiesa ierobežoja procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar noteiktiem lietas materiāliem, uzskatot, ka tie satur valsts noslēpumu.⁵³ No lēmumiem nav konstatējams, ka tiesai būtu iesniegti pierādījumi par valsts noslēpuma statusa noteikšanu attiecīgajai informācijai. Divos lēmumos tiesa bija vērtējusi, vai dokumenta saturs atbilst Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumos Nr.887 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” nosauktajiem valsts noslēpuma objektiem.

Pārbaudot normatīvo aktu regulējumu, vienīgais normatīvais akts, kurā ir skaidrots **profesionālā noslēpuma** jēdziens, ir Kriminālprocesa likums.⁵⁴ Kriminālprocesa likuma 116.panta trešās daļas 2.punkts paredz, ka personai ir tiesības uz kriminālprocesuālo imunitāti, ja no tās pieprasītā informācija ir ar likumu aizsargāts profesionāls noslēpums. No likuma 121.panta pirmās daļas izriet, ka likums aizsargā šādus profesionālos noslēpumus: 1) informāciju, kuru garīdznieks ir uzzinājis grēksūdzē; 2) ziņas, ko aizstāvamā persona

⁵¹ Valsts noslēpuma objektu saraksts: Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumi Nr.887. Latvijas Vēstnesis, 2004. 28.oktobris, nr.171.

⁵² Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi: Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumi Nr.21. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3.februāris, nr.17.

⁵³ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 25.novembra lēmums lietā Nr.A420267915, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420332615, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 13.janvāra lēmums lietā Nr.A420342015, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 11.marta lēmums lietā Nr.A420165016, nav publicēts.

⁵⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74.

konfidenciāli ir sniegusi savam aizstāvim un advokātam, kas sniedzis juridisko palīdzību jebkādā formā; 3) informāciju, ko ieguvis tulks, veicot savus pienākumus saistībā ar aizstāvamā tiesību nodrošināšanu kriminālprocesā. Šīm personām ir tiesības neliecināt, un nav pieļaujams izņemt viņu personiskos pierakstus.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 121.panta otrā, trešā, ceturta, piektā un sestā daļa paredz tādus profesionālos noslēpumus, kuri tiek aizsargāti, bet kuru aizsardzības līmenis ir zemāks – noteiktos apstākļos, piemēram, saņemot atļauju, personas, kuras rīcībā ir informācija, piekrišanu vai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu, tos ir pieļaujams iegūt. Šie noslēpumi ir: 1) tiesnešu apspriedes istabas noslēpums; 2) informācija un dokumenti par detektīvdarbību noziedzīgā vidē, izlūkošanu vai pretizlūkošanu ārvalstīs; 3) slepeni un sevišķi slepeni valsts noslēpumi; 4) ziņas, ko satur neatvērts testaments; 5) informācija no personas, kura veic speciālās izmeklēšanas darbības; 6) ārstniecības iestādes rīcībā esošas ziņas par pacientu; 7) kredītiestāžu vai finanšu iestāžu rīcībā esošas neizpaužamās ziņas vai dokumenti, darījumi klientu kontos; 8) Valsts probācijas dienesta starpniekam zināmā informācija par izlīguma procesu, kā arī par iesaistīto pušu un trešo personu uzvedību izlīguma sēdes laikā.

No norādītā ir secināms, ka Kriminālprocesa likums aizsargā tādu informāciju (un šo informāciju saturošus dokumentus), kura ir iegūta vai radīta, veicot dienesta (amata) vai profesionālos pienākumus. Izņēmums ir neatvērts testaments.

Kriminālprocesa likuma regulējums ir attiecināms tikai uz kriminālprocesu un, domājams, attiecīgā informācija ir atzīta par profesionālo noslēpumu, ievērojot kriminālprocesa mērķi panākt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē un ievērojot pamattiesību garantijas. Taču, autore ieskatā, gramatiski interpretējot, jēdziens „profesionālais noslēpums” nevarētu tikt saprasts savādāk kā vien informācija, kuru kāda persona ir ieguvusi vai radījusi, veicot darba (profesionālos) pienākumus. Līdz ar to autore nesaskata šķēršļus Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā lietoto profesionālā noslēpuma jēdzienu papildīt ar saturu, vadoties no Kriminālprocesa likuma 121.pantā nosauktajiem aizsargājamajiem profesionālajiem noslēpumiem.

Vienlaikus jānorāda, ka lielākā daļa Kriminālprocesa likumā nosaukto profesionālo noslēpumu Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturta daļas izpratnē varētu tikt uzskatīti nevis par profesionālo noslēpumu, bet par kādu citu normā nosauktu informāciju. Piemēram, kriminālprocesā tiek aizsargāta informācija, ko persona atklājusi garīdzniekam grēksūdzes laikā un advokātam vai aizstāvim tieši vai ar tulka starpniecību. Ar lielu ticamības pakāpi var pieņemt, ka atklātā informācija saturēs privātās dzīves apstākļus, iespējams, arī komercnoslēpumu. Tāpat ārstniecības iestādes vai kredītiestādes rīcībā ir ziņas, kuras pēc

būtības satur informāciju par personas privātās dzīves apstākļiem (attiecīgi veselības stāvoklis un mantiskais stāvoklis). Savukārt tas, ka tiesā saņemtie dokumenti satur informāciju, kas ir valsts noslēpuma objekts, pats par sevi ir pamats ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.

Kā jau norādīts, Kriminālprocesa likuma regulējums ir izmantojams kā vadlīnijas, bet tajā uzskaitītie profesionālie noslēpumi neveido izsmeļošu sarakstu. Tas nozīmē, ka tiesa, vadoties no profesionālā noslēpuma jēdziena būtības, arī citu informāciju var atzīt par profesionālo noslēpumu, to atbilstoši pamatojot. Lai noteiktu, vai konkrētajā gadījumā informācija ir uzskatāma par profesionālo noslēpumu, tiesa var vadīties no citos normatīvajos aktos, tiesu praksē un juridiskajā literatūrā noteiktā.

Attiecībā uz normatīvajos aktos noteikto tas varētu būt regulējums par iestādes rīcībā esošas informācijas aizsardzību. Juridiskajā literatūrā attiecībā uz profesionālo noslēpumu ir atrodams tikai viens viedoklis, kurā pamatots, ka aizsargājams ir notāra profesionālais noslēpums.⁵⁵ Tiesu praksē ir atrodami lēmumi, kur par profesionālo noslēpumu ir atzīta informācija, kas ir kādas iestādes rīcībā kā šīs iestādes dienesta pienākumu veikšanai nepieciešama⁵⁶ vai paredzēta iestādes iekšējai lietošanai,⁵⁷ informācija, kas ietverta pieteikumā citai tiesai,⁵⁸ kā arī krimināllietas materiāli saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 375.pantu (izmeklēšanas noslēpums).⁵⁹ Tādējādi arī tiesu prakse attiecībā uz informācijas satura kvalificēšanu kā atbilstošu profesionālajam noslēpumam ir niecīga. Turklāt norādītajos lēmumos tiesa nav analizējusi dokumentu saturu, līdz ar to ne tiesa, ja ar šiem lēmumiem iepazītos, ne arī darba autore nevar noteikt, vai tiesa pamatoti secinājusi, ka konkrētā informācija ir uzskatāma par profesionālo noslēpumu.

Profesionālā noslēpuma jēdziens ir atrodams arī Eiropas Savienības tiesību aktos. Līguma par Eiropas Savienības darbību⁶⁰ 339.pants paredz, ka Savienības iestāžu locekļi, Savienības komiteju locekļi, ierēdņi un pārējie Savienības darbinieki, arī beiguši pienākumu izpildi, nedrīkst izpaust informāciju, uz ko attiecas pienākums glabāt dienesta noslēpumus, jo īpaši informāciju par uzņēmumiem, to darījumu attiecībām un to ražošanas izmaksām. Līguma latviešu valodas versijā jēdziens „*professional secrecy*” ir iztulkots kā „dienesta noslēpums”. No normas teksta izriet, ka visām uzskaitītajām personām ir pienākums glabāt informāciju, ko tās ir uzzinājušas, veicot savus amata pienākumus. Tā var būt jebkāda informācija, uzsverot, ka jo īpaši ir jāglabā informācija par komersantiem. Arī Eiropas

⁵⁵ Rušeniece D. Mediācijas iespējas notāra darbā. Jurista Vārds, 2012, 28.augusts, nr.35, 22.lpp.

⁵⁶ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.A420520313, nav publicēts.

⁵⁷ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 24.septembra lēmums lietā Nr.A420330014, nav publicēts.

⁵⁸ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 28.augusta lēmums lietā Nr.A420224915, nav publicēts.

⁵⁹ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 10.septembra lēmums lietā Nr.A420392414, nav publicēts.

⁶⁰ Līgums par Eiropas Savienības darbību, konsolidētā versija. Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26.oktobris.

Savienības Pamattiesību hartas⁶¹ 41.panta pirmajā daļā un otrās daļa „b” punktā lietots jēdziens „profesionālais noslēpums” – norma paredz, ka ikvienai personai ir tiesības uz objektīvu, godīgu un pieņemamā termiņā veiktu jautājumu izskatīšanu Savienības iestādēs un struktūrās, kas ietver tiesības piekļūt materiāliem, kas uz to attiecas, ievērojot konfidencialitātes, kā arī profesionālā noslēpuma un komercnoslēpuma likumīgas aizsardzības apsvērumus. Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka profesionālais noslēpums aptver biznesa (komerc-) noslēpuma un citas konfidencialas informācijas aizsardzību.⁶²

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtās daļas kontekstā tomēr nav pamata profesionālā noslēpuma jēdzienu interpretēt tik šauri, ka tas aptver tikai ar komercdarbību saistītus apstākļus vai tikai tādu informāciju, kuru ir ieguvušas iestādes. Par profesionālo noslēpumu būtu uzskatāma informācija, kuru kāda persona vai iestāde (institūcija) ir ieguvusi vai radījusi, veicot dienesta (amata) vai profesionālos pienākumus, un kura nav vispārpieejama.

Autore uzskata, ka tiesai, pārbaudot, vai lietas materiālu attiecīgā daļa atklāj privātās dzīves apstākļus, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, ir jāveic ne tikai autonoma lietas materiālu satura pārbaude, bet tie jāvērtē kopsakarā ar citiem lietas materiāliem. Visi lietas materiāli ir saistīti ar to, ka tie ir bijuši tiesā pārsūdzētā lēmuma vai rīcības pamatā, līdz ar to dokumentu saturs var kaut kādā daļā sakrist. Tāpat paša procesa dalībnieka sastādītajos procesuālajos dokumentos (pieteikums, paskaidrojums utt.) ir ietverti argumenti, kuri var būt pamatoti ar lietas materiālos esošajiem vai procesa dalībnieka iesniegtajiem pierādījumiem. Tādējādi tiesai ir jāpārbauda, vai attiecīgo lietas materiālu saturs vienam vai vairākiem procesa dalībniekiem pilnībā vai kādā daļā jau nav zināms tādējādi, ka šī informācija ir vispārpieejama vai atklāta citos lietas materiālos vai izsecināma no tiem. Tā kā Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtās daļas mērķis ir aizsargāt tieši normā nosaukto informāciju, tad situācijās, kad procesa dalībniekiem lietas materiālu saturs jau ir zināms, vairs nav nepieciešams (faktiski – nav iespējams) attiecīgo informāciju aizsargāt. Autores ieskatā, pat ja dokuments pats par sevi atspoguļo privātās dzīves apstākļus, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, bet tā saturs procesa dalībniekiem jau ir zināms, uzskatāms, ka dokuments nesatur tādu informāciju, kuras aizsardzību paredz minētā norma.

Veiktā tiesu prakses analīze parāda, ka procesa dalībnieki mēdz lūgt tiesu ierobežot otra (pārējo) procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, neņemot vērā to, ka saturs

⁶¹ Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26.oktobris.

⁶² The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary. Peers S, Hervey T [et al.] (eds.) Oxford: Bloomsbury Publishing, 2014, p 1298.

tam jau ir zināms. Šādos gadījumos tiesa pamatoti norādīja, ka nav pamata ierobežot procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.⁶³

Neskatoties uz to, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa nosauc, konkrēti kādas informācijas aizsargāšanai tiesa var ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, un ir pašsaprotami, ka tiesai pirms ierobežojuma noteikšanas ir jāizvērtē, vai lietas materiālu attiecīgā daļa satur normā aizsargāto informāciju, tiesu prakses analīze liecina par pretējo. Proti, tiesas mēdz ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, pat neapsverot un neanalizējot, vai lietas materiālos ir atklāti privātās dzīves apstākļi, valsts, profesionālais vai komercnoslēpums. Piemēram, daudzos Administratīvās rajona tiesas lēmumos ierobežotas pieteicēja tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu tāpēc vien, ka iestāde dokumentam ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu, pamatojoties uz Informācijas atklātības likumu.⁶⁴ Tiesa nav argumentējusi, kāpēc tā uzskata, ka konkrētā informācija ir uzskatāma par tādu, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa.

Darbā vairākkārt uzsvērts, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa paredz ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, lai aizsargātu normā nosauktu informāciju. Respektīvi – ierobežojums ir nosakāms, ja ir skaidrs, ka lietas materiālu attiecīgā daļa atklāj privātās dzīves apstākļus, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu. Vienlaikus autore identificēja divas situācijas, kuras arī ir saistītas ar lietas materiālu satura pārbaudi un nepieciešamību ierobežot procesa dalībniekiem pieeju lietas materiālu attiecīgai daļai, bet kuras Administratīvā procesa likuma regulējums neaptver. Autore ieskatā, šādas situācijas būtu nepieciešams noregulēt.

Pirmkārt, ir iespējams, ka, iesniedzot dokumentus tiesā, pastāv strīds par tajos atspoguļotās informācijas atbilstību Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnajā daļā minētajiem apstākļiem vai arī jautājums tiek risināts. Piemēram, atbilstoši Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumu Nr.21 „Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi” 54.punktam, ja objekts atbilst valsts noslēpuma objekta kritērijiem, bet nav iekļauts objektu sarakstā, attiecīgās institūcijas vadītājs piešķir minētajam objektam pagaidu slepenības pakāpi uz laiku līdz sešiem mēnešiem, sagatavo un iesniedz priekšlikumus par grozījumiem objektu sarakstā, nodrošina attiecīgā objekta aizsardzību atbilstoši šajos

⁶³ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2008.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A42591506, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 20.maija lēmums lietā Nr.A420355213, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.A420466513, nav publicēts.

⁶⁴ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 2.aprīļa lēmums lietā Nr.A420468812, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 24.septembra lēmums lietā Nr.A420330014, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 8.marta lēmums lietā Nr.A420237715, nav publicēts.

noteikumos noteiktajām prasībām un atceļ objekta pagaidu slepenības pakāpi, ja sešu mēnešu laikā objektu saraksts nav attiecīgi grozīts. Tādējādi pastāv iespēja, ka kāda informācija būtu klasificējama kā valsts noslēpuma objekts, bet tas vēl nav izdarīts.

No vienas puses, Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtā daļa nav interpretējama tādējādi, ka uz tās pamata varētu ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, ja pastāv tikai varbūtība, ka tajos ir atklāta normā aizsargātā informācija. No otras puses, nebūtu pieļaujama šādas informācijas izpaušana, jo, tiklīdz tas būtu izdarīts, vēlāk informāciju pienācīgi aizsargāt vairs nebūs iespējams. Šādas situācijas varētu atrisināt, papildinot Administratīvā procesa likumu ar normu, kas piešķir tiesai pilnvaras pēc savas iniciatīvas pieņemt motivētu lēmumu, ar kuru nosaka ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu daļu uz laiku, kamēr tiek izlemts jautājums par informācijas saturu.

Otrkārt, autore identificēja vienu lēmumu, kurā tiesa noteica ierobežojumu iepazīties ar iesniegtajiem dokumentiem tāpēc, ka lietā ir strīds par to izsniegšanu pieteicējam.⁶⁵ Ne Administratīvā procesa likums, ne Informācijas atklātības likums nenosaka tiesas rīcību ar dokumentiem, kuri ir iesniegti tiesā un par kuru izsniegšanu pieteicējam lietā ir strīds. Tas nozīmē, ka praksē tiesas vai nu nosaka ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, piemērojot kādu citu normatīvo aktu, no kura normām tiesa secina, ka nav pieļaujama informācijas atklāšana pieteicējam, vai arī dokumentus nepievieno lietas materiāliem, bet vienkārši ievieto lietā, kas nav pieļaujams. Lai to novērstu un nostiprinātu vienveidīgu praksi, Administratīvā procesa likums būtu papildināms ar normu, paredzot, ka tos dokumentus, par kuros ietvertās informācijas izsniegšanu lietā ir strīds, tiesa pievieno lietas materiāliem, nosakot ierobežojumu pieteicējam ar tiem iepazīties.

2.3. Ierobežojuma samērīguma izvērtēšana

Autore darbā izvirzīja tēzi, ka tiesai, lemjot par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, ir jāvadās no pamattiesību ierobežojuma pieļaujamības pārbaudes shēmas. Minētā shēma cita starpā prasa izvērtēt pamattiesību ierobežojuma samērīgumu.

Samērīguma princips paredz, ka, ierobežojot personas tiesības un likumīgās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības un personas interesēm.⁶⁶ Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtā daļa paredz procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas

⁶⁵ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 26.februāra lēmums lietā Nr.A42024219, nav publicēts.

⁶⁶ Satversmes tiesas 2009.gada 3.jūnija spriedums lietā Nr.2008-43-0106, 9.3.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2009. 5.jūnijs, nr.88.

materiāliem ierobežošanu, lai aizsargātu konkrētus normā nosauktus apstākļus, informāciju. Līdz ar to, lemjot par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, tiesai samērīguma princips ir jāpiemēro, samērojot (līdzsvarojot) tiesības uz privātās dzīves apstākļu, valsts, profesionālā vai komercnoslēpuma aizsardzību un procesa dalībnieka tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā. Tas nozīmē, ka tiesai ir jāveic attiecīgo tiesību un interešu svēršana, nosakot, kuru tiesību un interešu aizsardzībai konkrētajā gadījumā ir dodama priekšroka.

No vienas puses, tiesai ir jānosaka privātās dzīves apstākļu, valsts, profesionālā vai komercnoslēpuma „svars”. Likumdevējs Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā ir paredzējis tādas informācijas aizsardzību, par kuras aizsardzības nepieciešamību nav šaubu – tas, ka informācija ir aizsargājama, izriet jau no informācijas būtības un nozīmīguma. Autore uzskata, ka, nosakot privātās dzīves apstākļu, valsts, profesionālā vai komercnoslēpuma „svaru” katrā konkrētā situācijā, tiesa var vadīties no tā, vai un kā tiesību normās ir paredzēts nodrošināt informācijas aizsardzību, tostarp, tieši tādas informācijas, kāda ir atspoguļota lietas materiālos, piemēram, ierobežojot to personu loku, kuri informāciju var iegūt, ierobežojot informācijas izmantošanu vai kā citādi. Tāpat tiesa var vadīties no tiesu prakses un arī juridiskajā literatūrā izteiktajām atziņām.

Autore uzsver, ka pilnīgu visu tiesību normu, kuras noteic informācijas aizsardzību, atreferēšana nebūtu lietderīga un iespējama, turklāt tam nebūtu īpašas nozīmes Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas piemērošanas problemātisko aspektu identificēšanā. Tāpat ir neiespējami analizēt visus tiesu nolēmumus un juridiskajā literatūrā izteiktās atziņas šajā jautājumā. Autore, vadoties no normatīvo aktu regulējuma, juridiskajā literatūrā izteiktajām atziņām un tiesu prakses, šajā darba apakšnodaļā ilustrēs to, ka, lai arī Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā nosauktā informācija, nenoliedzami, ir aizsargājama, tas pats par sevi nenozīmē, ka šādu informāciju vispār nav pieļaujams atklāt un ka līdz ar to informācijai automātiski ir piešķirams lielāks „svars” nekā procesa dalībnieku tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem.

Attiecībā uz **komercnoslēpumu** darbā jau norādīts, ka komersantam ir izņēmuma tiesības uz komercnoslēpumu un tiesības prasīt komercnoslēpuma aizsardzību. Komersanta interese par to, lai komercnoslēpums nenonāktu trešo personu rīcībā, vispārīgi atzīstama par tiesiski aizsargājamu,⁶⁷ vēl vairāk – Eiropas Savienības Tiesa komercnoslēpuma aizsardzību ir attīstījusi par vispārēju Eiropas Savienības tiesību principu.⁶⁸ Tomēr Eiropas Savienības Tiesa

⁶⁷ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 11.marta lēmums lietā Nr.SKA-622/2015, 9.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 29.05.2015].

⁶⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 29.marta spriedums lietā C-1/11, 43.punkts. Pieejams: curia.europa.eu [aplūkots 21.05.2015].

ir atzinusi, ka komercnoslēpuma aizsardzības princips nav absolūts, tam ar tiesību normu sabiedrības interesēs var noteikt samērīgus ierobežojumus.⁶⁹ Piemēram, Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 3.punkts noteic, ka par ierobežotas pieejamības informāciju nav uzskatāms komercnoslēpums, ja pēc būtības tā ir informācija par rīcību ar valsts vai pašvaldības finanšu līdzekļiem un mantu. Tiesu praksē Informācijas atklātības likuma kontekstā ir norādīts, ka sabiedrības locekļiem ir pamatota interese un tiesības iegūt informāciju par to, kā valsts tērē savus līdzekļus, līdz ar to ir izvirzāms zemāks sliekšnis sabiedrības iespējām iegūt informāciju no valstij piederoša komersanta. Tas attiecināms arī uz šāda komersanta komercnoslēpumu – indivīds var saņemt komercnoslēpumu saturošu informāciju, ja tās izsniegšanu paredz likums vai ja pieprasītā informācija skar būtisku sabiedrisku interesi un informācijas atklāšana ir samērojama ar iespējamo kaitējumu kapitālsabiedrības interesēm.⁷⁰ Autore nesaskata šķēršļus šo atziņu vispārināt un attiecināt arī uz pašvaldībai pilnībā vai daļēji piederošu komersantu, jo arī pašvaldības iedzīvotājiem ir pamatota interese par to, kā pašvaldība izmanto nodokļu maksājumus. Turklāt atziņas būtu attiecināmas arī uz šāda komercnoslēpuma vērtēšanu tiesā, jo kā sabiedrības locekļiem ir pamatota interese iegūt informāciju par komersanta darbību, tā arī procesa dalībniekiem, nenoliedzami, ir pamatota interese iepazīties ar visiem lietas materiāliem, lai varētu pilnvērtīgi aizstāvēt savas tiesības.

Attiecībā uz **valsts noslēpuma** atklāšanu ir jāņem vērā tas, ka normatīvie akti izvirza stingrus noteikumus par piekļuvi valsts noslēpumam. Likuma „Par valsts noslēpumu” 9.panta otrā daļa paredz, ka persona var piekļūt valsts noslēpumam tikai tad, ja tai ir izsniegta speciāla atļauja. No Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumu Nr.21 „Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi” normām izriet, ka speciālo atļauju izsniedz tikai tādai personai, kuras amata (darba) pienākumu veikšanai pieeja valsts noslēpumam ir nepieciešama, kuras sniegtās ziņas ir pārbaudījuši valsts drošības iestāde un atzinusi par pieļaujamu speciālo atļauju izsniegt.

Taču likuma „Par valsts noslēpumu” 12.panta piektā daļa paredz, ka pieeja valsts noslēpumam un tiesības to izmantot savas kompetences ietvaros ir kriminālprocesa virzītājam, veicot pirmstiesas izmeklēšanu un tiesvedību konkrētā krimināllietā, kas saistīta ar valsts noslēpumu. Personas, kuras piedalās šādas lietas izmeklēšanas un tiesvedības procesā un kurām ir tiesības iepazīties ar visiem lietas materiāliem, tiek rakstveidā brīdinātas par

⁶⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 15.janvāra spriedums lietā C-416/10, 74.-91.punkts. Pieejams: curia.europa.eu [aplūkots 21.05.2015].

⁷⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-10/2014, 18.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 21.05.2015].

pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma nelikumīgu izpaušanu. Šāda kārtība attiecināma arī uz personām, kuras piedalās tiesvedības procesā administratīvajā lietā, ja tā ir saistīta ar valsts noslēpumu. Attiecīgi Administratīvā procesa likuma 108.¹pants paredz – ja tiesas sēdē ir jāpārbauda informācija, kas ir valsts noslēpuma objekts, informācijas pārbaudē var piedalīties arī procesa dalībnieki, kā arī, ja nepieciešams, citas personas, kurām ir speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam. Tiesa brīdina personas par pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma izpaušanu. Lietas materiāliem nepievieno un spriedumā neatspoguļo informāciju, kas ir valsts noslēpums. Tātad vispārīgi valsts noslēpums var tikt atklāts arī tādām personām, kurām nav izsniegta attiecīga atļauja.

Iepazīšanos ar lietas materiāliem, kuri satur valsts noslēpumu, administratīvajā procesā tiesā regulē arī Imigrācijas likums.⁷¹ Atbilstoši likuma 65.³panta otrajai daļai, ja, izskatot pieteikumu par iekšlietu ministra lēmumu par personas iekļaušanu ārzemnieku sarakstā, kuriem ieceļošana Latvijas Republikā ir aizliegta, lietas apstākļu objektīvai noskaidrošanai tiesai ir nepieciešams pārbaudīt valsts noslēpumu saturošus pierādījumus, šo pierādījumu pārbaudē piedalās lietas dalībnieki, kā arī, ja nepieciešams, citas personas, kurām ir speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam. Taču panta trešā daļa noteic – ja pieteicēja pārstāvim nav speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam, tiesa ieceļ par pieteicēja pārstāvi šajā procesa daļā Latvijā praktizējošu advokātu, kuram ir izsniegta speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam. Ja pieteicējs šādai pārstāvībai nepiekrīt, tiesa pārbauda ar valsts noslēpumu saistīto informāciju, nepiedaloties pieteicējam un viņa pārstāvim.

No minētajām normām to kopsakarā izriet, ka jau pats likumdevējs tieši ir noteicis, ka šādos gadījumos pieteicējs nevar iepazīties ar valsts noslēpumu saturošiem dokumentiem. Savukārt attiecībā uz pieteicēja pārstāvi likumdevējs nav ņēmis vērā to, ka normatīvie akti neparedz speciālo atļauju piekļuvei valsts noslēpumam izsniegšanu personām, kas īsteno citu personu pārstāvību tiesā, tai skaitā zvērīnātiem advokātiem. Likumdevējs neapzināti radījis regulējumu, kas ierobežo pieteicēja tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Tā kā regulējums ir attiecināms tikai uz noteiktas kategorijas lietām, turklāt ir acīmredzami nepilnīgs, iespējams, pat pretrunā tiesību uz taisnīgu tiesu garantijām, autore uzskata, ka šis regulējums nav ņemams vērā, lemjot par ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanu vispārīgos gadījumos.

Ja lietas materiāli atspoguļo **profesionālo noslēpumu**, tad attiecīgajā normatīvajā aktā, no kurā ietvertā regulējuma tiesa šādu secinājumu izdarīja, būtu jābūt norādītam informācijas aizsardzības līmenim. Tā kā profesionālais noslēpums ir informācija, kas iegūta vai radīta,

⁷¹ Imigrācijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 20.novembris, nr.169.

veicot amata pienākumus, tad Informācijas atklātības likums varētu būt viens no normatīvajiem aktiem, kurā noteiktais regulējums tiesai palīdzētu izvērtēt profesionālā noslēpuma „svaru”.

Privātās dzīves apstākļu gadījums atšķiras no iepriekš norādītajiem ar to, ka tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ir personas pamattiesības. Tādējādi privātās dzīves apstākļu aizsardzības līmenis ir nostiprināts konstitucionāli. Tomēr jāņem vērā, ka privāto dzīvi veido dažādi apstākļi, kuriem var būt atšķirīgs aizsardzības līmenis. Piemēram, Fizisko personu datu aizsardzības likuma⁷² 6.pants aizsargā fiziskās personas datus, vienlaikus paredzot stingrākus ierobežojumus personu sensitīvo datu apstrādei. Arī adopcijas noslēpums tiek īpaši aizsargāts, ierobežojot to personu loku, kurām ziņas par adopciju ir pieejamas – no Civillikuma 171.panta trešās daļas izriet, ka adoptētājam ir īpašas izņēmuma tiesības atļaut izpaust ziņas par adopciju. No Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma⁷³ 6.panta sestās daļas izriet, ka tiesības iepazīties ar pilngadīgas adoptētas personas dzimšanas reģistra ierakstu un pieprasīt dzimšanas apliecību, izziņu par dzimšanas reģistrāciju vai dzimšanas reģistra ieraksta kopiju ir personai, par kuru ieraksts izdarīts, savukārt attiecībā uz nepilngadīgu adoptētu personu šīs tiesības ir tikai adoptētājam vai bērna likumiskajam pārstāvim. Savukārt tiesu praksē ir atzīts, ka publiskas personas tiesības uz privātās dzīves apstākļu aizsardzību noteiktos gadījumos tiek aizsargātas mazāk nekā „parastas” personas.⁷⁴

Lēmumu par ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanu analīze liecina, ka tiesas atsauca uz tiesību normām, secinot, ka lietas materiālos atspoguļotā informācija ir aizsargājama. Tomēr atsaukšanās uz tiesību normām lielākoties izpaužas kā tiesību normu atreferēšana, neveicot to analīzi kopsakarā ar citu lietas materiālu satura analīzi. Izņēmumi ir lēmumi, kuros tiesas atbilstoši Informācijas atklātības likuma normām nodala, kuri ar publisko iepirkuma procedūru saistītie materiāli satur aizsargājamu komercnoslēpumu.⁷⁵ Nevienā no autores apskatītajiem lēmumiem nav atsauces uz tiesu praksi vai juridisko literatūru, izvērtējot, kā aizsargājama tieši lietas materiālos ietvertā informācija.

Autore konstatē, ka dažos gadījumos tiesas ir lūgušas paskaidrot, vai tiesā iesniegtajos dokumentos ir atklāta informācija, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma

⁷² Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 6.aprīlis, nr.123/124.

⁷³ Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14.decembris, nr.197.

⁷⁴ Judgment of European Court of Human Rights of 7 February 2012, Von Hannover v. Germany (No. 2). Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [aplūkots 28.02.2016].

⁷⁵ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 30.janvāra lēmums lietā Nr.A420568112, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 18.jūlija lēmums lietā Nr.A420395213, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 14.maija lēmums lietā Nr.A420230214, nav publicēts.

145.panta ceturtā daļa, un vai konkrētajā gadījumā to ir nepieciešams aizsargāt.⁷⁶ Gadījumos, kad pastāv šaubas par informācijas saturu un to, vai ir izvirzītas īpašas prasības informācijas aizsardzībā, varētu būt nepieciešams lūgt iesniegt paskaidrojumu. Tomēr autore uzskata, ka tas ne vienmēr būtu lietderīgi, jo tiesu prakses analīze liecina, ka, iestāžu ieskatā, ir jāierobežo pieeja praktiski jebkuram tās rīcībā esošam un tiesā iesniegtam dokumentam, neatkarīgi no tā, vai tā saturs atklāj informāciju, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtā daļa. Turklāt atbilde, ka informācija ir jāaizsargā, nevar tikt uzskatīta par saistošu tādā izpratnē, ka tiesai nekavējoties un bez cita pamatojuma ir jāierobežo procesa dalībnieku tiesības ar attiecīgajiem lietas materiāliem iepazīties. Kā jau norādīts, tas, ka attiecīgie lietas materiāli atklāj privātās dzīves apstākļus, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, pats par sevi nevar būt pamats noteikt ierobežojumu ar tiem iepazīties.

No otras puses, tiesai ir jānosaka arī procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem „svars”.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē jautājums par pieeju lietas materiāliem pamatā ir apskatīts tikai krimināllietu kontekstā saistībā ar apcietinātās personas (viņas aizstāvja) pieeju krimināllietas materiāliem laikā, kamēr tiek izlemts par apcietinājuma piemērošanu un apcietinājuma termiņa pagarināšanu. Tad tiek vērtēts, vai nepamatoti nav aizskartas personas tiesības uz brīvību, arī tiesības uz taisnīgu tiesu.⁷⁷ Ir arī skatīts jautājums par krimināllietas materiālu pieejamību tieši tiesas procesā.⁷⁸ Atšķirībā no civillietām un administratīvajām lietām, kriminālprocesu regulējošajos normatīvajos aktos ir ietverts ierobežojums personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, piekļūt krimināllietas materiāliem krimināllietas izmeklēšanas interesēs. No Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses izriet, ka normatīvajos aktos ietverts ierobežojums personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, iepazīties ar lietas materiāliem pats par sevi nepārkāpj šīs personas tiesības sagatavoties aizstāvībai. Nozīmīgākais ir tas, lai konkrētā gadījumā personai netiek būtiski ierobežotas tiesības uz aizstāvību tā iemesla dēļ, ka viņai nav pieejama tieši tā lietas materiālu daļa, kas ir izšķiroša nolēmuma pieņemšanā.⁷⁹

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām var formulēt vispārīgu atziņu – tas, vai ir pārkāptas personas tiesības uz brīvību un taisnīgu tiesu sakarā ar to, ka personai tiesvedības laikā nav bijuši pieejami visi lietas materiāli, ir atkarīgs no tā, vai konkrētajiem lietas materiāliem ir bijusi izšķiroša nozīme lietas iznākumā. Lai gan atziņa ir izdarīta no Eiropas

⁷⁶ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.augusta lēmums lietā Nr.A420259014, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 3.februāra lēmums lietā Nr.A420667210, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 21.augusta lēmums lietā Nr.A420266015, nav publicēts.

⁷⁷ Judgment of European Court of Human Rights of 9 March 2006, *Svipsta v. Latvia*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72749> [aplūkots 27.02.2016].

⁷⁸ Judgment of European Court of Human Rights of 19 December 1989, *Kamasinski v. Austria*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57614> [aplūkots 27.02.2016].

⁷⁹ Sk. spriedumu lietā *Kamasinski v. Austria* 87., 88.punktu, *Svipsta v. Latvia* 137.punktu.

Cilvēktiesību tiesas spriedumiem lietās, kur ir vērtētas kriminālprocesuālās garantijas, autore, ņemot vērā izdarītās atziņas vispārīgumu, uzskata, ka tā ir attiecināma arī uz gadījumiem, kad tiesai normatīvajos aktos ir dotas tiesības ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Proti, izvērtējot to, vai ir pamats ierobežot procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, tiesai ir jāņem vērā tas, cik liela nozīme lietas izspriešanā varētu būt konkrētajos lietas materiālos ietvertajiem pierādījumiem. Tāpat tiesai attiecībā uz pieteicēju un trešo personu ir jāvērtē arī tas, kādā mērā ierobežojums varētu apgrūtināt viņu iespējas aizstāvēt savas tiesības un tiesiskās intereses un iespējas realizēt procesuālās tiesības (uzturēt pieteikumu, apelācijas sūdzību, atspēkot otra dalībnieka apgalvojumus). Atbildētāja pusē pieaicinātajām iestādēm nav savu interešu, tomēr tās īsteno valsts pārvaldes funkcijas, un sabiedrībai ir pamatota interese, lai iestāde sekmīgi izpilda valsts pārvaldes uzdevumus. Līdz ar to arī iestādei ir interese spēt pilnvērtīgi realizēt procesuālās tiesības.

Autore uzskata, ka pēc informācijas aizsardzības līmeņa identificēšanas un potenciālā ierobežojuma ietekmes uz spēju pilnvērtīgi piedalīties tiesas procesā noteikšanas, tiesai būtu jāsaprot, kurām tiesībām un tiesiskajām interesēm dodama priekšroka. Tiesai būtu jāvadās no šāda apsvēruma – jo dokumentu nozīme lietas izspriešanā ir lielāka, jo iemeslam, kāpēc personai tiek liegta pieeja lietas materiālu attiecīgajai daļai, ir jābūt svarīgākam. Ja, tiesas ieskatā, būtu ierobežojamas tiesības iepazīties ar tādiem lietas materiāliem, kuri ir bijuši izšķiroši vai ļoti nozīmīgi konkrēta lēmuma pieņemšanā un tā satura noteikšanā vai rīcības veikšanā, tad attiecīgi tiesai būtu jo īpaši jāpamato, kāpēc ir attaisnojams procesa dalībnieku tiesību ierobežojums un priekšroka dodama tieši attiecīgās informācijas aizsardzībai.

Apstiprinājums iepriekš norādīto secinājumu pareizībai un pielietojamībai praksē, nosakot ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, ir atrodams gan tiesu praksē, gan citu valstu regulējumos. Pirmkārt, autore identificēja lēmumu, kurā tiesa atzina, ka ir nosakāms ierobežojums pieteicējam iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, jo iepazīšanās ar minēto informāciju nav nepieciešama pilnvērtīgai pieteicēja tiesību aizsardzībai.⁸⁰ Vairākos lēmumos tiesa, izvērtējot iestādes lūgumu ierobežot pieteicēja tiesības iepazīties ar personu paskaidrojumiem, jo tie atspoguļojot personu privātās dzīves apstākļus, noteica ierobežojumu iepazīties tikai ar to lietas materiālu daļu, kura satur privātās dzīves apstākļus. Tiesa secināja, ka paskaidrojumi ir sniegti saistībā ar administratīvo lietu un ir būtiski lietas izskatīšanā, līdz ar to būtu nesamērīgi ierobežot pieteicēja tiesības paust aizstāvību administratīvajā lietā.⁸¹

⁸⁰ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.maija lēmums lietā Nr.A420231014, nav publicēts.

⁸¹ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 20.marta lēmums lietā Nr.A420226514, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 11.jūlija lēmums lietā Nr.A420303414, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 8.janvāra lēmums lietā Nr.A420325515, nav publicēts.

Otrkārt, kā jau norādīts darba pirmajā nodaļā, Igaunijas un arī Somijas regulējums paredz, ka tiesa var ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem tikai tad, ja konkrētajā gadījumā lielāks „svars” ir piešķirams noteiktu likumā nosauktu apstākļu un informācijas aizsardzībai. Tādējādi secinājums par samērīguma apsvērumu izdarīšanu nav tikai teorētiska rakstura, bet samērīguma apsvērumus faktiski ir iespējams un ir nepieciešams izdarīt.

Tiesu prakses izpēte liecina, ka tiesas reti apsver ierobežojuma samērīgumu, precīzāk – no visiem autores atlasītajiem lēmumiem tikai augstāk minētajos lēmumos ir izdarīti samērīguma apsvērumi. Visbiežāk samērīguma apsvērumu izdarīšana aprobežojas ar tiesību normu atreferēšanu, kurās ir definēta informācija, un secinājumu, ka informācija ir jāaizsargā. Tiesas, konstatējot, ka lietas materiāli atspoguļo informāciju, kura ir aizsargājama, ierobežo procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, neapzinoties, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa paredz, ka šādos gadījumos tiesa var ierobežot, nevis tai obligāti ir jāierobežo procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.

3. Informācijas atklātības likuma normu piemērošana

Procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa. Neviena cita norma, tostarp Administratīvā procesa likuma norma, nepiešķir tiesai pilnvaras noteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.

Analizējot tiesu praksi, autore konstatēja, ka iestādes nereti lūdz ierobežot procesa dalībnieku (visbiežāk pieteicēja) tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma normām. Secīgi autore konstatēja, ka vairumā gadījumu, kad tiesa ir lēmusi ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, ierobežojums ir pamatots gan ar Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļu, gan ar Informācijas atklātības likuma normām. Papildus norādāms, ka arī darbā iepriekš identificētajos gadījumos, kad tiesa nosaka ierobežojumu, pat neizvērtējot, vai lietas materiāli satur informāciju, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa, lēmums ir pieņemts, pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma normām. Ievērojot augstāk norādīto, autore uzskata, ka darbā ir jāanalizē šādas prakses pieļaujamība un pareizība. Lai to izdarītu, vispirms ir nepieciešams īsi apskatīt Informācijas atklātības likuma regulējumu.

Informācijas atklātības likums konkretizē Latvijas Republikas Satversmes 100.pantā noteiktās tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības meklēt un iegūt informāciju, arī 104.pantā noteiktās tiesības vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem. Likuma mērķis ir nodrošināt, lai sabiedrībai būtu pieejama informācija, kura ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt (likuma 2.panta pirmā daļa). Likuma 3.pants iestādes rīcībā esošo informāciju iedala vispārpieejamā informācijā un informācijā, kurai ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss. Attiecībā uz ierobežotas pieejamības informāciju likums noteic to, kāda veida (satura) informācijai vispār var noteikt ierobežotas pieejamības statusu. Neskatoties uz to, ka informācijai ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss, likums pieļauj iegūt šādu informāciju un regulē tās iegūšanas kārtību. Proti, ikkatra persona var vērsties iestādē ar rakstveida pieprasījumu par ierobežotas pieejamības informācijas izsniegšanu. Pieprasījumam jābūt pamatotam, tajā ir jābūt norādītam mērķim, kādam informācija tiks izmantota (likuma 11.panta ceturtnā daļa).

Iestāde var atteikties izsniegt informāciju, bet atteikumam ir jābūt pamatotam. Tiesu praksē ir nostiprināts (un tas arī izriet no Informācijas atklātības likuma regulējuma), ka

iestāde var atteikties izsniegt informāciju tikai izņēmuma gadījumos, atteikumu pamatojot,⁸² kas nozīmē, ka iestādei atteikumā ir jāpamato, kāpēc iepazīšanās ar dokumentu var konkrēti un faktiski apdraudēt aizsargātas intereses un ka nepastāv primāras sabiedrības intereses, kas pamato konkrētā dokumenta izpaušanu.⁸³ Tātad – informācijai noteiktais ierobežotas pieejamības statuss pats par sevi nav pietiekams pamats atteikties pieprasīto informāciju izsniegt.

Atteikumu izsniegt informāciju vai informācijas nesniegšanu, tostarp nepienācīgu izsniegšanu, persona var apstrīdēt un pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā (Informācijas atklātības likuma 12.panta pirmā daļa, 15.panta pirmā daļa). Administratīvajai tiesai tad ir jāpārbauda, vai iestāde ir pareizi novērtējusi to, kādam mērķim personai informācija ir nepieciešama, un samērojusi personas intereses ar nepieciešamību informāciju aizsargāt.

Autore, izpētot tiesu lēmumus, kuros procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ir ierobežotas, pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma normām, secina, ka tos var iedalīt divās grupās.

Pirmajā grupā autore iedala tādus lēmumus, kuros tiesa ir veikusi lietā saņemto dokumentu satura analīzi, bet tā ir vērsta nevis uz to, lai noskaidrotu, vai dokumenti atspoguļo Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā aizsargāto informāciju – privātās dzīves apstākļi, valsts, profesionālais un komercnoslēpums –, bet gan uz to, lai saprastu, vai iestādes norāde par to, kāpēc informācijai ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss (tā ir nepieciešama dienesta vajadzībām, iestādes iekšējai lietošanai u.c.), ir pareiza. Šādos lēmumos tiesas atzīst, ka, pirmkārt, iesniegtajos dokumentos ietvertā informācija ir atzīstama par ierobežotas pieejamības informāciju Informācijas atklātības likuma izpratnē un, otrkārt, ka tas ir pamats ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. To var ilustrēt ar šādu piemēru – tiesa, izvērtējot iestādes iesniegtā dokumenta saturu, atzina, ka tajā ietvertā informācija „ir atzīstama par ierobežotas pieejamības informāciju, proti, uzskatāma par informāciju, kas paredzēta un noteikta iestādes iekšējai lietošanai, tādējādi šai informācijai būtu nosakāms ierobežojums pieteicējam (viņa pārstāvim) iepazīties ar to”.⁸⁴ Visbiežāk tiesas atzinušas, ka iesniegtie dokumenti satur informāciju, kas ir paredzēta un noteikta iestādes lietošanai⁸⁵ vai ir nepieciešama dienesta vajadzībām.⁸⁶ Faktiski, ja, tiesas

⁸² Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 17.februāra spriedums lietā Nr.SKA-53/2012, 8.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 07.03.2016].

⁸³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 21.marta spriedums lietā Nr.SKA-254/2011, 8.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 07.03.2016].

⁸⁴ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.novembra lēmums lietā Nr.A420363414, nav publicēts.

⁸⁵ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 5.aprīļa lēmums lietā Nr.A420314313, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 28.novembra lēmums lietā Nr.A420369313, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 29.septembra lēmums lietā Nr.A420330014, nav publicēts.

ieskatā, informācijai pamatoti noteikts ierobežotas pieejamības statuss, tad tiesa uzreiz secina, ka ir pamats ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar dokumentiem, kuri attiecīgo informāciju satur.

Būtībā tiesas lēmumos citē Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu (pilnīgi visos lēmumos norma ir citēta) un rezolutīvajā daļā norāda, ka lēmums ir pieņemts, pamatojoties uz minēto normu vai pamatojoties uz minēto un kādu no Informācijas atklātības likuma normām. Tomēr no lēmumiem ir redzams, ka tiesa nesaista Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas regulējumu ar Informācijas atklātības likuma regulējumu, bet vadās tikai no iestādes norādītā un analizē tikai to, vai informācija ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju. Tiesa pati neapsver un neizvērtē to, vai informācija, kurai iestāde ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu, vienlaikus atspoguļo arī Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā nosaukto informāciju.

Autore uzskata, ka prakse ierobežot procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu tikai tāpēc, ka lietas materiālos ir ietverta informācija, kas Informācijas atklātības likuma izpratnē ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju, bet neanalizēt, vai lietas materiāli atklāj informāciju, kas uzskatāma par privātās dzīves apstākļiem, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, nav pareiza. Šāda prakse neatbilst Administratīvā procesa likuma regulējumam un nav vērsta uz to, lai nodrošinātu tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas un lai tiesības iepazīties ar lietas materiāliem netiktu ierobežotas nepamatoti un pārmēru lielā, nevajadzīgā apjomā.

Vairākos lēmumos tiesas atkārtoti, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa nosaka tiesas tiesības lemt par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, lai nodrošinātu citu personu, valsts un sabiedrības interešu aizsardzību.⁸⁷ Šāds secinājums pats par sevi nav nepareizs. Autore arī neapšaubā, ka iestādes radītu un tās rīcībā esošu informāciju vispār ir nepieciešams aizsargāt, lai netiktu apgrūtināta vai apdraudēta attiecīgās iestādes funkciju īstenošana. Tomēr, kā jau norādīts, lemjot par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, tiesai ir jāpārbauda, vai lietas materiāli satur tādu informāciju, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa, un vai potenciālais ierobežojums būs samērīgs, nevis tas, vai informācijai pamatoti noteikts ierobežotas pieejamības statuss.

Nevienā no apskatītajiem lēmumiem autore neatrada pamatojumu tam, kāpēc tiesas,

⁸⁶ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 12.septembra lēmums Nr.A420594712, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.A420520313, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 21.maija lēmums lietā Nr.A420245914, nav publicēts.

⁸⁷ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 25.novembra lēmums lietā Nr.A420267915, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 26.janvāra lēmums lietā Nr.A420353815, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 25.februāra lēmums lietā Nr.A420314215, nav publicēts.

lemjot par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, daudzos gadījumos vadās tikai no Informācijas atklātības likuma regulējuma, to turklāt piemērojot atšķirīgi nekā gadījumos, kad atteikums izsniegt informāciju tiesā tiek pārbaudīts pēc būtības. Nav saprotams, kā tiesa var uzskatīt par pareizu un pieļaujamu ierobežot procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, pamatojoties tikai uz to, ka iestāde informācijai noteikusi ierobežotas pieejamības statusu. Autore nerod skaidrojumu tam, kā tiesa, citējot Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu un redzot, konkrēti kādas informācijas aizsardzībai procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu var ierobežot, nesaskata pretrunu tajā, ka tā ierobežo procesa dalībnieku tiesības ne tāpēc, lai aizsargātu Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā minēto informāciju, bet gan tāpēc, ka iestāde informācijai ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu cita likuma izpratnē un citam nolūkam.

Nav pareizi arī tas, ka tiesa nolemj noraidīt iestādes lūgumu par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, jo nesaskata, ka informācija varētu būt uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju.⁸⁸ Tiesai tas nemaz nav jāvērtē. Turklāt ir iespējams, ka dokumenti tomēr atspoguļo Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā minēto informāciju, kuru būtu pamats aizsargāt, bet tiesa to nepamana un līdz ar to arī neanalizē.

Autore uzskata, ka norādītās prakses izveidošanās izšķirošais iemesls varētu būtu tas, ka tiesas par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu lielākoties lemj nevis pēc savas iniciatīvas, bet pēc iestādes lūguma, kurš visbiežāk ir pamatots ar Informācijas atklātības likuma normām, saskaņā ar kurām iestāde informācijai ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu. Tādējādi arī tiesas vērtē tikai to, vai lietas materiālu attiecīgā daļa patiešām satur informāciju, kurai Informācijas atklātības likums paredz noteikt ierobežotas pieejamības statusu.

Risinot juridiska rakstura jautājumus, ar dažādiem risinājumiem ir iespējams nonākt pie viena pamatota un pareiza rezultāta. Autore uzskata, ka, lemjot par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu, Informācijas atklātības likuma normu piemērošana veidā, kāds aprakstīts iepriekš, nenoved pie pareiza rezultāta. Taču tas nenozīmē, ka tiesa vispār nevar vadīties no minētā likuma regulējuma.

Autore darbā konstatēja, ka tiesas, lemjot par tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu, cita starpā var vadīties arī no citos normatīvajos aktos noteiktā gan par to, kas ietilpst Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā minēto jēdzienu tvērumā, gan par to, kāds aizsardzības līmenis lietas materiālos ietvertajai informācijai ir noteikts.

⁸⁸ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 4.februāra lēmums lietā Nr.A420414614, nav publicēts.

Līdz ar to otrajā grupā autore iedala tādus lēmumus, kuros Informācijas atklātības likuma normas ir izmantotas kā papildus avots, lai noskaidrotu, vai ir pamats ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Tā tiesas mēdz atsaukties uz Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 4.punktu, lai uzsvērtu, ka īpašu aizsardzību bauda informācija par personas privāto dzīvi⁸⁹ vai saskaņā ar 5.panta otrās daļas 3.punktu – informācija, kas uzskatāma par komercnoslēpumu.⁹⁰ Lemjot par ierobežojuma iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, tiesa var ņemt vērā Informācijas atklātības likuma normas, lai:

- 1) identificētu, vai lietas materiālu attiecīgā daļa satur (aizsargājamu) komercnoslēpumu (likuma 7.pants);
- 2) identificētu, vai lietas materiālu attiecīgā daļa satur tādu informāciju, kura būtu atzīstama par profesionālo noslēpumu Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas izpratnē;
- 3) saprastu, vai un kā tieši likums aizsargā privātās dzīves apstākļus, komercnoslēpumu, profesionālo noslēpumu.

Informācijas atklātības likuma normu piemērošanas pareizība un pamatotība, nosakot ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, ir atkarīga no tā, kā tiesa normas ir piemērojusi. Ja tiesa konstatē, ka lietas materiāli satur tādu informāciju, kurai saskaņā ar Informācijas atklātības likuma normām var tikt noteikts ierobežotas pieejamības statuss, tā nevar ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar attiecīgajiem lietas materiāliem tikai tāpēc, ka šādai informācijai var tikt noteikts vai arī faktiski ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss. Informācijas atklātības likuma normas nav patstāvīgs pamats ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanai. Turpretī, ja tiesa konstatē, ka attiecīgie lietas materiāli atklāj tādu informāciju, kuras aizsardzību paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa, tā var ņemt vērā Informācijas atklātības likuma regulējumu, nosakot informācijas aizsardzības līmeni vispār, nosakot to, vai un kādā apmērā informāciju ir jāaizsargā arī konkrētajā gadījumā, un izvērtējot iespējamā procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežojuma samērīgumu.

Apkopojot izklāstīto, autore uzskata, ka tiesu prakse noteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu tikai tāpēc, ka iestāde, kuras rīcībā ir informācija, informācijai ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu, bet neanalizēt, vai dokumenti atspoguļo Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā nosaukto informāciju, nav pareiza. Informācijas atklātības likuma, tāpat kā jebkura cita normatīvā akta,

⁸⁹ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.jūnija lēmums lietā Nr.A420225314, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420511513, nav publicēts.

⁹⁰ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 30.janvāra lēmums lietā Nr.A420568112, nav publicēts.

normas ir izmantojamas, lai tiesa identificētu, vai lietas materiālu attiecīgā daļa satur privātās dzīves apstākļus, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, un pārbaudītu, vai likums konkrētajai informācijai paredz īpašu aizsardzību, ko tiesa var ņemt vērā, lemjot par potenciālā ierobežojuma iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu samērīgumu.

4. Tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanas procesuālie aspekti

4.1. Subjekti, kuru tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir ierobežojamas

Darba iepriekšējās nodaļās autore, aprakstot tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, lieto vārdu savienojumus „procesa dalībnieks” vai „procesa dalībnieki”. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa paredz, ka tiesa var noteikt ierobežojumu pieteicējam un atbildētājam iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Taču administratīvajā procesā tiesā var piedalīties un ar lietas materiāliem var iepazīties arī citi procesa dalībnieki. Līdz ar to autore uzskata par nepieciešamu noskaidrot to, vai tiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu, var ierobežot arī citu procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem.

Administratīvā procesa likuma 35.pants noteic, ka procesa dalībnieks procesā var piedalīties ar pārstāvja palīdzību vai starpniecību. Pārstāvis īsteno savam pārstāvamajam piemītošas procesuālās tiesības un arī procesuālās darbības izpilda sava pārstāvamā vārdā. Tādējādi tiesas noteikts ierobežojums pieteicējam vai atbildētājam iepazīties ar lietas materiāliem attiecas arī uz procesa dalībnieka pārstāvi (gan likumisko, gan pilnvaroto), un tiesai lēmumā par procesa dalībnieku tiesību ierobežošanu tas nav atsevišķi jānorāda.

Likumā paredzētajos gadījumos publisko tiesību subjektam vai privāto tiesību juridiskajai personai ir tiesības iesniegt tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Lai minētais tiesību subjekts varētu pilnvērtīgi aizstāvēt privātpersonas tiesības, tam ir piešķirtas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem (Administratīvā procesa likuma 29.panta pirmā un otrā daļa). Minētais tiesību subjekts pats vēršas tiesā (kā pieteicējs), tomēr tas vēršas tiesā citas personas interesēs (kā pārstāvis). Administratīvā procesa likuma 31.panta pirmā daļa tieši noteic, ka minētais subjekts ir uzskatāms par pieteicēju. Līdz ar to, interpretējot Administratīvā procesa likuma 31.panta pirmo daļu un 145.panta ceturto daļu kopsakarā, secināms, ka tiesa var ierobežot Administratīvā procesa likuma 29.pantā nosauktā tiesību subjekta tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, pamatojoties uz likuma 145.panta ceturto daļu.

Tiesas procesu iniciē pieteicējs, tomēr tajā var piedalīties arī trešā persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var ierobežot vai var skart spriedums lietā. Tātad trešā persona, līdzīgi kā pieteicējs, piedalās tiesas procesā pašas

personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai.⁹¹ No Administratīvā procesa likuma 28.panta ceturtais daļas un 146.panta trešās un ceturtais daļas izriet, ka gan trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem, gan trešajai personai, kas nepiesaka patstāvīgus prasījumus, ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Vienlaikus, kā jau norādīts, Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa neparedz, ka tiesa varētu ierobežot trešās personas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem.

Lai atzītu, ka regulējuma (tiesību normas) neesamība ir uzskatāma par likuma robu, ir jākonstatē, ka nepilnība likumā nav apzināta likumdevēja rīcība kādu situāciju atstāt neregulētu un ka regulējuma neesamība ir pretēja likuma teoloģijai.⁹² Ne no Administratīvā procesa likuma normām to kopsakarā, ne no procesa dalībnieku statusa un piedalīšanās administratīvajā procesā mērķa neizriet izskaidrojums tam, kāpēc pieteicēja un atbildētāja – procesa dalībnieku, bez kuriem tiesas process nevar pastāvēt, – tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir pieļaujams ierobežot, bet identiskas trešajai personai, ja tāda procesā piedalās, piešķirtas tiesības nē. Turklāt ir jāņem vērā, ka saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 146.panta trešo un ceturto daļu trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem ir pieteicēja tiesības un pienākumi, savukārt trešajai personai, kura nepiesaka patstāvīgus prasījumus, ir pieteicēja un atbildētāja tiesības un pienākumi (atkarībā no tā, kurā pusē trešo personu pieaicina), izņemot tiesības un pienākumus, kas tai objektīvi nevar piemist sakarā ar to, ka trešā persona nepiesaka patstāvīgus prasījumus. Tādējādi autore konstatē, ka pastāv likuma robs, proti, likumdevējs neapzināti Administratīvā procesa likumā nav paredzējis iespēju tiesai ierobežot trešās personas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, lai gan šādam regulējumam būtu jābūt.

Atklātu likuma robu var aizpildīt ar analogijas palīdzību, normas tiesiskajam sastāvam piemērojot citas normas ar līdzīgu tiesisko sastāvu tiesiskās sekas (likuma analogija).⁹³ Analogija ir piemērojama kā privātajās tiesībās, tā publiskajās tiesībās, tostarp arī procesuālajās tiesībās.⁹⁴ Analogijas piemērojamību procesuālajās tiesībās apstiprina Administratīvā procesa likuma 17.panta otrā daļa, kas noteic – ja iestāde vai tiesa konstatē tiesību sistēmā nepilnību, tā var šo nepilnību novērst, lietojot analogijas metodi.

⁹¹ Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs dr. iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 116., 118.lpp.

⁹² Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Atkārtots un papildināts izdevums. Rīga: [aut. izd.], 2015, 130.lpp.

⁹³ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: [aut. izd.], 2004, 178.lpp.

⁹⁴ Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums dr. habil. iur., profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. Rīga: Ratio iuris, 2003, 156.lpp. Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Atkārtots un papildināts izdevums. Rīga: [aut. izd.], 2015, 131.lpp.

No vienas puses, autore darbā ir uzsvērusi tiesību uz taisnīgu tiesu izšķirošo nozīmi personas spējā aizstāvēt savas tiesības un tiesiskās intereses un to, cik svarīgi, ierobežojot pieteicēja un atbildētāja tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, ir izvērtēt potenciālā ierobežojuma pamatotību, nepieciešamību un samērīgumu. Tomēr, no otras puses, tiesas procesam ir jābūt balstītam uz taisnīguma principu un uz vienlīdzības principu, kas vienlaikus ir pamatā arī tādiem tiesību uz taisnīgu tiesu veidojošajiem elementiem kā procesa dalībnieku vienlīdzīgas (līdzvērtīgas) iespējas realizēt savas procesuālās tiesības un iepazīties ar lietas materiāliem. Autores ieskatā, taisnīguma un vienlīdzības princips prasa, lai trešajai personai attiecībā uz iespēju iepazīties ar lietas materiāliem netiktu piešķirtas privilēģijas. Proti, nebūtu pieļaujams, ka tiesa ierobežotu tikai pieteicēja un atbildētāja tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, lai aizsargātu Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā nosaukto informāciju, bet nevarētu ierobežot trešās personas tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Līdz ar to autore uzskata, ka konkrētajā gadījumā tiesa var piemērot likuma analogiju un, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu, ierobežot arī trešās personas tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.

Tiesu praksē ir atrodami daži lēmumi, kuros tiesa ierobežoja trešās personas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Lēmumos gan nav ietverti argumenti par to, kāpēc, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu, ir pieļaujams ierobežot trešās personas tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu.⁹⁵

Vienlaikus ir atrodami vairāki lēmumi, kuros tiesības iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ir ierobežotas trešajām personām, ja tādas radīsies procesa gaitā.⁹⁶ Tā kā Administratīvā procesa likums neierobežo to, cik lēmumus par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu tiesa tiesvedības gaitā var pieņemt, autore nerod loģisku izskaidrojumu tam, kāpēc tiesai būtu jāpieņem abstrakts lēmums jeb lēmums par potenciāli iespējamu situāciju. Lēmumam par trešo personu, ja tādas radīsies procesa gaitā, tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu nav tiesiskas un faktiskas nozīmes, jo tiesa ir pieņēmusi lēmumu par nepastāvošu situāciju. Šāds lēmums nerada nekādas sekas ne procesa dalībniekiem, ne tiesas procesā neesošajām trešajām personām.

No tiesu lēmumiem par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu nav konstatējams, vai praksē ir bijis kāds gadījums, kad tiesa ir pieņēmusi

⁹⁵ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.janvāra lēmums lietā Nr.A420524613, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 6.maija lēmums lietā Nr.A420273013, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 16.maija lēmums lietā Nr.A420255814, nav publicēts.

⁹⁶ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 31.jūlija lēmums lietā Nr.A420603611, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 18.decembra lēmums lietā Nr.A420557412, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 4.janvāra lēmums lietā Nr.A420599211, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.A420184015, nav publicēts.

lēmumu ierobežot trešo personu, ja tādas radīsies procesa gaitā, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un pēc tam lietā patiešām ir pielaista vai pieaicināta kāda trešā persona. Autore darba iepriekšējā nodaļā secināja ka tiesas, pieņemot lēmumu par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, šim jautājumam nepievērš nepieciešamo rūpību – tiesas mēdz neizvērtēt to, vai lietas materiālu attiecīgā daļa atklāj Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā aizsargāto informāciju un vai šo informāciju ir nepieciešams aizsargāt konkrētajā situācijā, kā arī parasti neizvērtē ierobežojuma samērīgumu. Līdz ar to ir pamats domāt, ka gadījumā, ja tiesa būs noteikusi ierobežojumu trešajām personām iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu un lietā tiks pielaista vai pieaicināta trešā persona, tiesa nepārvērtēs pieņemto lēmumu un neizdarīs nepieciešamos apsvērumus, uz trešo personu tiks attiecināts iepriekš pieņemtais lēmums par ierobežojuma noteikšanu.

Administratīvajā procesā tiesā var piedalīties arī institūcija, kuru tiesa ir pieaicinājusi procesā atzinuma došanai (Administratīvā procesa likuma 30.pants). Administratīvā procesa likuma 30.panta otrā daļa tieši noteic, ka institūcijai ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Tāpat tiesas procesā var piedalīties eksperts, kurš pēc tiesas pieprasījuma veic ekspertīzi. Lai eksperts varētu izdarīt ekspertīzi un institūcija varētu sniegt atzinumu, tiesai ir jāizsniedz ekspertam vai institūcijai lietas materiālu kopijas vai jāļauj iepazīties ar lietas materiāliem tiktāl, ciktāl tas nepieciešams tiesas uzlikto pienākumu izpildei. Līdz ar to pretēji loģikas apsvērumiem būtu šo subjektu tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošana.

Tiesu praksē identificējami daudzi lēmumi, kuros, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu, ir ierobežotas procesa dalībnieku un personu, kas nav procesa dalībnieki, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem⁹⁷ vai pat tikai tādu personu, kas nav procesa dalībnieki, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem.⁹⁸ Ir lēmumi, kuros ir norāde, ka tiek ierobežotas procesa dalībnieka un trešo personu tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, bet no lēmuma satura izriet, ka vārdu savienojums „trešā persona” ir lietots, lai apzīmētu visas citas personas, kas nav procesa dalībnieki, nevis personu, kurai šāds statuss ir konkrētajā administratīvajā procesā.⁹⁹

Autore uzskata, ka šie lēmumi tiktāl, ciktāl tajos ir ierobežotas personu, kas nav procesa

⁹⁷ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.A420577912, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 22.janvāra lēmums lietā Nr.A420530212, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.A420287013, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 10.aprīļa lēmums lietā Nr.A420230314, nav publicēts; Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 26.februāra lēmums lietā Nr.A420284414, nav publicēts.

⁹⁸ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 30.janvāra lēmums lietā Nr.A420411612, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 2.aprīļa lēmums lietā Nr.A420468812, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 9.jūlija lēmums lietā Nr.A420404213, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 14.jūlija lēmums lietā Nr.A420204015, nav publicēts.

⁹⁹ Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 24.janvāra lēmums lietā Nr.A420342713, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 21.novembra lēmums lietā Nr.A420509012, nav publicēts.

dalībnieki, tiesības piekļūt lietas materiāliem, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu, ir pieņemti, pārsniedzot kompetenci. Šādu lēmumu pieņemšanas pamatā varētu būt nepareiza Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas, it īpaši otrā teikuma, izpratne.

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas pirmais teikums paredz, ka tiesa var noteikt ierobežojumu pieteicējam un atbildētājam (arī trešajai personai, kā norādīts iepriekš) iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Panta ceturtais daļas otrais teikums paredz, ka tiesa var noteikt, ka ierobežojums ir spēkā arī pēc galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās. Tad procesa dalībniekiem ir tādas pašas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, kādas likums nosaka ikvienai citai personai. Likums „Par tiesu varu”¹⁰⁰ paredz, ka līdz brīdim, kad spēkā stāties tiesas galīgais nolēmums atklātā tiesas procesā izskatītā lietā, lietas materiāli ir pieejami tikai tām personām, kurām šādas tiesības paredzētas procesuālajos likumos, bet pēc tiesas nolēmuma spēkā stāšanās – saskaņā ar Informācijas atklātības likuma normām. Slēgtā tiesas procesā izskatītas lietas materiālu pieejamībai ir noteikti vēl stingrāki ierobežojumi (likuma 28.³ un 28.⁴pants). Atšķiras arī nosacījumi par to, kā lietu materiāliem var piekļūt privātpersonas un kā – valsts amatpersonas, institūcijas (iestādes).

No norādītajām normām izriet, ka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa paredz ierobežot tikai procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Tiesa lēmumu par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas pirmo teikumu pieņem tiesvedības laikā, tas ir, īstenojot tiesu varu. Arī to, ka ierobežojums būs spēkā pēc galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās, tiesa izlemj tiesvedības laikā. Pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās jautājums par procesa dalībnieku piekļuvi lietas materiāliem ir risināms saskaņā ar Informācijas atklātības likuma normām, tātad – tiesai darbojoties valsts pārvaldes jomā (izriet no likuma „Par tiesu varu” 28.⁵panta) un izvērtējot lūgumu iepazīties ar lietas materiāliem pēc būtības. Citām personām piekļuve lietas materiāliem lietas izspriešanas laikā ir ierobežota jau uz likuma pamata. Līdz ar to nav nepieciešamības kā īpaši lemt par citu personu piekļuves lietas materiāliem ierobežošanu. Savukārt pēc galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās citu personu tiesības piekļūt lietas materiāliem ir nosakāmas saskaņā ar Informācijas atklātības likuma normām, proti, tiesai izvērtējot lūgumu iepazīties ar lietas materiāliem pēc būtības.

Apkopojot minēto, Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa nepieļauj personu, kas nav procesa dalībnieki, tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu. Ja tiesa ir pieņēmusi lēmumu par to, ka citas personas, kas nav procesa dalībnieki, nevar piekļūt lietas materiāliem, lēmums ir pieņemts uz tādas normas pamata, kas šāda lēmuma pieņemšanu

¹⁰⁰ Par tiesu varu: LR likums. Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, nr.1.

nemaz neparedz. Šādam lēmumam nav tiesiskas un faktiskas nozīmes ne situācijā, kad tiesa ierobežo piekļuvi lietas materiāliem lietas izskatīšanas laikā, ne situācijā, kad tiesa ierobežo piekļuvi lietas materiāliem pēc galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās. Lietas izskatīšanas laikā citu personu tiesības piekļūt lietas materiāliem ir ierobežotas jau uz likuma „Par tiesu varu” normu pamata, savukārt pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās jautājums par piekļuvi lietas materiāliem risināms saskaņā ar Informācijas atklātības likuma normām. Turklāt tiesa, ierobežojot citu personu, kas nav procesa dalībnieki, piekļuvi lietas materiāliem, acīmredzami pārkāpj savu kompetenci, nepamatoti rīkodamās valsts pārvaldes jomā.

Tiesu praksē autore identificēja lēmumus, kuros tiesa pamatoti noraidīja lūgumu ierobežot personu, kas nav procesa dalībnieki, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 28.³panta nosacījumiem par to, ka lietas materiāli pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās ir ierobežotas pieejamības informācija.¹⁰¹ Autore atrada arī tādus lēmumus, kuros tiesa, lai gan bija identificējusi, ka saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 28.³panta nosacījumiem lietas materiāli ir ierobežotas pieejamības informācija, tāpat, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu, bija noteikusi ierobežojumu pieteicējam un citām personām, kas nav procesa dalībnieki, iepazīties ar lietas materiāliem.¹⁰²

4.2. Ierobežojuma apjoms

No analizētajiem tiesu lēmumiem ir redzams, ka procesa dalībnieki vai kāds cits subjekts, kas iesniedz dokumentus tiesā, parasti lūdz noteikt ierobežojumu iepazīties ar iesniegtajiem dokumentiem pilnībā. Autore uzskata, ka tiesai ir jāanalizē dokumenta saturs un jāizvērtē, vai patiešām visa dokumentā ietvertā informācija atspoguļo to informāciju, kuras aizsardzībai ierobežojums nosakāms. Ja tā, tad ir pamats ierobežot procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar attiecīgo dokumentu.

Taču ir iespējams, ka dokuments satur gan tādu informāciju, kura ir jāaizsargā, gan informāciju, pieeju kurai nav pamata ierobežot, piemēram, tiek iesniegts standarta līgums, kurā aizsargājamā daļa ir viens vai vairāki tā punkti. Ja dokumenta veids, noformējums un informācijas izklāsts pieļauj dokumentā norobežot to informācijas daļu, kas ir aizsargājama, tad tiesai tas ir jādara. Proti, tiesai iesniegtie dokumenti jāpievieno lietas materiāliem, dokumentā ar tehniskiem līdzekļiem nodalot vai aizklājot informācijas aizsargājamo daļu. Ja

¹⁰¹ Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 21.jūnija lēmums lietā Nr.A420366413, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 25.septembra lēmums lietā Nr.A420249515, nav publicēts.

¹⁰² Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 25.marta lēmums lietā Nr.A420432313, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 10.aprīļa lēmums lietā Nr.A420230314, nav publicēts.

tiesa nosaka ierobežojumu iepazīties ar attiecīgajiem lietas materiāliem pilnā apmērā, kaut gan ir iespējams ierobežot pieeju tieši tai informācijas daļai, kura ir aizsargājama, konkrētā procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem tiek nepamatoti un neattaisnojami ierobežotas, precīzāk, tiek ierobežotas, lai gan tam objektīvi nav pamata un nepieciešamības.

Tiesu praksē autore konstatēja vairākus lēmumus, kuros ir analizēts iesniegtā dokumenta saturs un secināts, ka ir iespējams nodalīt to informācijas daļu, ar kuru procesa dalībniekiem ir nosakāms ierobežojums iepazīties, un aizklāt tieši un tikai šo informācijas daļu, nevis automātiski liegt pieeju lietas materiālu attiecīgajai daļai pilnībā.¹⁰³ Tiesai šāda pieeja būtu jāievēro katrā gadījumā, kad ir jālemj par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, jo Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas regulējuma mērķis ir normā minētās informācijas aizsardzība, nevis pēc iespējas plašāka ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem noteikšana.

Autore atrada divus lēmumus, kuros tiesa lietas materiāliem pievienoja dokumentus un pēc iestādes norādījuma noteica, ka pieteicējs var ar tiem iepazīties, bet nevar izgatavot nekāda veida atvasinājumus (norakstus, izrakstus, kopijas u.c.) nekādā formā.¹⁰⁴ Šādā veidā noteikts ierobežojums ir ļoti labs risinājums, jo nodrošina gan lietas materiālos ietvertās informācijas aizsardzību, gan ļauj procesa dalībniekiem pilnvērtīgi realizēt savas procesuālās tiesības.

4.3. Lēmuma par ierobežojuma noteikšanu veids un pamatojums

Administratīvajā procesā tiesa (tiesnesis) lēmumu var sastādīt atsevišķa procesuālā dokumenta veidā, rezolūcijas veidā vai ierakstīt tiesas sēdes protokolā. Lēmumu var pieņemt rezolūcijas veidā, ja tas nav pārsūdzams (Administratīvā procesa likuma 285.panta otrā un ceturtais daļa). Administratīvā procesa likuma 315.panta pirmā daļa noteic, ka procesa dalībnieki lēmumus var pārsūdzēt atsevišķi no tiesas sprieduma tikai likumā tieši noteiktajos gadījumos. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa neparedz, ka lēmums par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu ir pārsūdzams.

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļa noteic, ka tiesa pēc savas iniciatīvas vai administratīvā procesa dalībnieka lūguma var pieņemt motivētu lēmumu, ar

¹⁰³ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 8.decembra lēmums lietā Nr.A420668810, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 22.janvāra lēmums lietā Nr.A420530212, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.maija lēmums lietā Nr.A420231014, nav publicēts; Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 28.jūlija lēmums lietā Nr.A420163015, nav publicēts.

¹⁰⁴ Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 25.novembra lēmums lietā Nr.A420267915, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420332615, nav publicēts.

kuru nosaka ierobežojumu pieteicējam vai atbildētājam iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Autore darba otrajā nodaļā pamatoja, kāpēc Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā vārds „var” ir saistāms ar vārdu „pieņemt” tādējādi, ka tiesa, izdarot apsvērumus, var noteikt un var arī nenoteikt procesa dalībniekiem ierobežojumu iepazīties ar lietas materiāliem, bet vārds „var” nav saistāms ar vārdiem „motivētu lēmumu” tādējādi, ka tiesa varētu izvēlēties, kādā veidā noformēt lēmumu. Proti, lēmums par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu ir noformējams tikai motivēta lēmuma veidā.

Autore šo secinājumu pamato ne tikai ar normas gramatisko interpretāciju, bet arī ar lēmuma būtību. Darbā ir uzsvērts, ka tiesai, lai ierobežotu tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, ir jāizvērtē, vai dokumenti vispār satur tādu informāciju, kuru ir nepieciešams aizsargāt arī konkrētajā situācijā, un jāizvērtē šāda ierobežojuma samērīgums. Autore neapšaubā, ka norādītos apsvērumus ir iespējams izdarīt, tos faktiski nepieņēmusi lēmumā. Tomēr autore uzskata, ka nav pieļaujams ierobežot procesa dalībnieka pamattiesības, nenorādot apsvērumus, kas ir šāda lēmuma pieņemšanas pamatā. Procesā dalībniekiem ir jābūt iespējai pārliecināties par to, ka tiesa ir izvērtējusi ierobežojuma nepieciešamību un samērīgumu.

Turklāt gadījumos, kad tiesas lēmums nav pārsūdzams atsevišķi no tiesas sprieduma, procesa dalībnieki iebildumus pret lēmumu var izteikt, pārsūdzot tiesas spriedumu (Administratīvā procesa likuma 315.panta otrā daļa). Līdz ar to, ievērojot arī tiesību iepazīties ar lietas materiāliem nozīmi spējā pilnvērtīgi piedalīties tiesas procesā, autore nesaskata šķēršļus procesa dalībniekam izteikt motivētu lūgumu ne vien augstākās instances tiesai, bet arī tiesai, kas lēmumu pieņēmusi, atļaut iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Ja lēmums nav motivēts, tad procesa dalībniekam ir apgrūtināta iespēja iebilst pret tā pieņemšanu, jo procesa dalībniekam nav zināms, kādi argumenti ir lēmuma pieņemšanas pamatā, kas nozīmē, ka procesa dalībnieks nevar tos atspēkot.

Pētot tiesu praksi, autore noskaidroja, ka lēmumi par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ierobežošanu, ir tikuši noformēti rezolūcijas veidā, proti, bez motivācijas.¹⁰⁵ No tiesu prakses nav secināms, vai procesa dalībnieki ir iebilduši pret lēmuma pieņemšanu šādā veidā. Autore, ņemot vērā to, ka tiesa lēmusi ierobežot procesa dalībnieka pamattiesības, no kurām cita starpā ir atkarīga tā spēja pilnvērtīgi un adekvāti aizstāvēt tiesības un tiesiskās intereses tiesā, uzskata, ka procesa dalībnieks varētu iebilst pret šādu lēmumu, pamatojoties vien uz lēmuma veidu, tas ir, ka lēmums ir pieņemts bez

¹⁰⁵ Tas, ka lēmums par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu ir pieņemts rezolūcijas veidā, ir redzams Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 12.aprīļa lēmumā lietā Nr.A420707810, nav publicēts.

motivācijas.

Attiecībā uz lēmuma pamatojumu norādāms, ka katra tiesas nolēmuma pamatojumam ir jābūt tādām, kas izskaidro, kāpēc tiek pieņemts tieši šāds lēmums, un pārliecina procesa dalībniekus par to, ka nolēmums ir pareizs, tiesisks un taisnīgs.¹⁰⁶ Šāda prasība izriet no cita tiesību uz taisnīgu tiesu elementa – procesa dalībnieku tiesībām uz motivētu nolēmumu.¹⁰⁷

Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir nostiprināts, ka nolēmuma pamatojuma apjoms ir atkarīgs no lietas apstākļiem un ir jāvērtē katrā lietā atsevišķi. Tiesības uz motivētu nolēmumu neuzliek tiesai pienākumu atbildēt pilnīgi uz visiem pušu argumentiem,¹⁰⁸ svarīgākais ir izvērtēt tos argumentus, kuriem var būt ietekme uz lietas iznākumu,¹⁰⁹ jo īpaši argumentus, kas skar procesa dalībnieka Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un tās protokolos garantētās tiesības un brīvības.¹¹⁰ Lai gan atziņas vairāk ir attiecināmas uz tādiem nolēmumiem, kuros ir jāvērtē procesa dalībnieku argumenti, visdrīzāk – lieta tiek izspriesta pēc būtības, no tām var secināt, ka tiesa nevar atstāt bez ievērības procesa dalībnieku argumentus par to pamattiesībām. Tas vēl jo vairāk apstiprina iepriekš secināto, ka tiesai lēmums par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu ir jāpieņem atsevišķa procesuālā dokumenta veidā, ietverot lēmuma pamatojumu.

Tiesai ir jāņem vērā, ka ar pilnīgu un precīzu nolēmuma argumentāciju tiek vairotā uzticība tiesām.¹¹¹ Tiesai ir jārīkojas tā, lai procesa dalībniekiem nerastos šaubas par tiesas neatkarību un objektivitāti. Lēmums, kurā tiesa bez īpaša pamatojuma ierobežo viena procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, šādas šaubas var radīt. Līdz ar to autore uzskata, ka lēmumā par procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu ir jābūt norādītam, kādas informācijas aizsardzībai ierobežojums nosakāms, un jāatspoguļo ierobežojuma samērīguma apsvērumi.

To, cik plaši ir jābūt lēmuma motivācijai, noteic dažādi faktiskie apstākļi. Piemēram, ja procesa dalībnieks norāda, ka dokuments satur kādas citas personas datus vai informāciju par personas mantisko stāvokli, tad ir skaidrs, ka būtu lieki lēmumā ietvert plašu analīzi par to, vai minētie ir privātās dzīves apstākļi. Samērīguma apsvērumu atainošanas apjoms arī var būt atšķirīgs. Būtībā lēmumam ir jābūt motivētam tik plaši, lai procesa dalībnieki saprastu, kāpēc

¹⁰⁶ Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs dr. iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 490.lpp.

¹⁰⁷ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 140.lpp.

¹⁰⁸ Judgment of European Court of Human Rights of 27 September 2001, Hirvisaari v. Finland, para 30. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59682> [aplūkots 28.02.2016].

¹⁰⁹ Judgment of European Court of Human Rights of 9 December 1994, Ruiz Torija v. Spain, para 30. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57909> [aplūkots 28.02.2016].

¹¹⁰ Judgment of European Court of Human Rights of 28 June 2007, Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg, para 96. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81328> [aplūkots 28.02.2016].

¹¹¹ Hartmane L. Juridiskā argumentācija tiesu nolēmumos. Likums un Tiesības, 2001, novembris, 3.sējums, nr.11, 342.lpp.

izskatāmajā gadījumā lielāks „svars” tiek piešķirts Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā nosauktās informācijas aizsardzībai, bet ne procesa dalībnieka tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem. Vienlaikus ir skaidrs, ka lēmumā lietas materiālu satura pārbaude un samērīguma apsvērumu izdarīšana ir jāataino tiktāl un tādā apmērā, lai netiktu atklāts, konkrēti kāda informācija lietas materiālu attiecīgajā daļā ir ietverta, kā arī lai tas nebūtu netieši izsecināms. Turklāt tiesai jāņem vērā, ka dažos gadījumos arī vispārīgs un abstrakts lietas materiālu satura apraksts var tikt uzskatīts par aizsargājamas informācijas atklāšanu. Piemēram, ir grūti iedomāties, ka komersanta intereses komercnoslēpuma aizsardzībā varētu aizskart norāde, ka lietas materiāli atspoguļo tā izstrādātu mārketinga stratēģiju, vai norāde par to, ka lietas materiāli satur kādas personas vārdu un uzvārdu, varētu kā aizskart attiecīgo personu. Savukārt norāde, ka lietas materiāli satur informāciju par konkrētas medicīnas iestādes apmeklējumu, jau varētu tikt uzskatīta par pārāk konkrētu.

Norādītais ir attiecināms arī uz tādu lēmumu pamatojumu, kurā tiesa nolemj nenoteikt ierobežojumu procesa dalībniekiem iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu. Ja tiesa secina, ka dokuments neatspoguļo tādu informāciju, kuras aizsardzībai Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturajā daļā paredz ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, tad dokumenti lēmumā ir jāanalizē tikai tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams, lai pamatotu, kāpēc nav iemesla ierobežot procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar tiem. Ja procesa dalībniekiem dokumentu saturs ir zināms, lēmuma pamatojumā būs pietiekami šo faktu konstatēt. Plašāka analīze būtu nepieciešama tieši attiecībā uz samērīgumu. Ja gadījumā, kad tiesa nolemj noteikt ierobežojumu iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, tiesai ir jāpamato, kāpēc ir dodama priekšroka Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā minētās informācijas aizsardzībai, tad procesa dalībnieku tiesību neierobežošanas gadījumā tieši pretēji – kāpēc priekšroka ir dodama tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem. Vienlaikus, tā kā šāds lēmums nosacīti būtu uzskatāms par procesa dalībniekiem labvēlīgu, tad, līdzīgi kā izdodot administratīvo aktu, pamatojumam nav jābūt tik plašam, kā pieņemot lēmumu par tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu.

4.4. Ierobežojuma ilgums

Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturajā daļā nenosaka, uz cik ilgu laika periodu procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir ierobežojamas, vien paredz, ka ierobežojumu var noteikt arī pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās. Teorētiski var izdalīt trīs veidu termiņa ierobežojumus – tiesa var noteikt ierobežojumu iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu uz noteiktu laika periodu, uz laiku līdz galīgā tiesas nolēmuma spēkā

stāšanās dienai vai arī paredzēt, ka ierobežojums ir spēkā arī pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās.

Analizējot tiesu praksi, netika konstatēts, ka tiesas būtu pievērsušās jautājumam par tiesību ierobežošanas ilgumu. Visbiežāk tiesas nolemj noteikt ierobežojumu iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu arī pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās dienas, ko tieši paredz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtnā daļa. Tā ir arī loģiska pieeja, jo parasti informācijas būtība un nepieciešamība to aizsargāt laika gaitā nemainās. Tomēr, kā jau norādīts iepriekš, norma regulē tikai procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu.

Ir iespējams, ka tiesa ir noteikusi ierobežojuma spēkā esamību arī pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās, bet procesa dalībnieki jau tiesvedības laikā uzzina attiecīgo lietas materiālu saturu. Tāpat ir iespējams, ka gadījumā, kad tiesa ir noteikusi ierobežojumu pēc savas iniciatīvas, viens procesa dalībnieks izpauž lietas materiālu saturu. Minētajos gadījumos, autores ieskatā, lēmums par ierobežojuma noteikšanu zaudē spēku, jo lēmums tiek pieņemts ar mērķi aizsargāt noteiktu informāciju. Ja procesa dalībniekiem informācija kļūst zināma, apstākļu aizsardzība vairs nav ne iespējama, ne arī nepieciešama.

Autore tiesu praksē nekonstatēja gadījumus, kad tiesa būtu noteikusi, ka ierobežojums iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu ir spēkā līdz galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās dienai.

Attiecībā uz ierobežojuma noteikšanu uz konkrētu laika periodu, autore noskaidroja, ka šāda prakse pastāv gadījumos, kad tiesa nolemj noteikt ierobežojumu iepazīties ar informāciju, kas uzskatāma par komercnoslēpumu.¹¹² Tiesa, izvērtējot to, vai procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir jāierobežo un cik ilgi ierobežojums jānosaka, vadās no Informācijas atklātības likuma. Likuma 5.panta ceturtnā daļa paredz, ka informācijas autors vai iestādes vadītājs ierobežotas pieejamības statusu informācijai nosaka uz laiku, kas nav ilgāks par vienu gadu, izņemot šā likuma 7.pantā minēto gadījumu. Informācijas autors vai iestādes vadītājs var lemt par jauna termiņa noteikšanu, kā arī par šā statusa atcelšanu pirms noteiktā termiņa izbeigšanās. Līdz ar to tiesas nosaka, ka ierobežojums ir spēkā līdz informācijas autors vai iestādes vadītājs lemj par ierobežotas pieejamības statusa atcelšanu.

Šāda prakse ir atrodama arī citās lietās, kur tiesas, vadoties no Informācijas atklātības likuma normām, paredz, ka ierobežojums iepazīties ar tādu informāciju, kas minētā likuma izpratnē ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informācija, ir spēkā līdz lēmuma par

¹¹² Piem., Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.A420287013, nav publicēts.

ierobežotas pieejamības statusa atcelšanu pieņemšanai.¹¹³

Lēmumos nav ietverts pamatojums tam, kāpēc tieši Informācijas atklātības likuma normas būtu izmantojamas, lai noteiktu ierobežojuma ilgumu. Autore šādu pamatu nesaskata, jo, kā jau norādīts, lielākoties nepieciešamība aizsargāt informāciju nemazinās, savukārt komercnoslēpuma gadījumā minētā pieeja arī nav loģiska, jo tikai komersants var noteikt, cik ilgi kāda ziņa ir uzskatāma par komercnoslēpumu. Turklāt darbā apskatītā procesa dalībnieku tiesību ierobežojuma noteikšanas kārtība tiesās kaut kādā mērā liek uzskatīt, ka tiesa neveiks regulāru kontroli pār to, vai iestādē attiecīgajai informācijai joprojām ir piešķirts ierobežotas pieejamības statuss. Līdz ar to šādos gadījumos procesa dalībnieki faktiski tāpat nevarēs iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, pat ja iestāde būs lēmusi atcelt ierobežotas pieejamības statusu lietas materiālos ietvertajai informācijai.

¹¹³ Piem., Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.jūnija lēmums lietā Nr.A420225314, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 19.novembra lēmums lietā Nr.A420382314, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420511513, nav publicēts; Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 6.maija lēmums lietā Nr.A420168815, nav publicēts.

Kopsavilkums

1. Tiesības iepazīties ar lietas materiāliem ir procesa dalībnieku pamattiesības. Tiesai, lemjot par šo tiesību ierobežošanu, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtajā daļā ietverto deleģējumu, ir jāvadās no pamattiesību ierobežojuma pieļaujamības pārbaudes shēmas principiem. Tiesai ir jāpārbauda ierobežojuma leģitīmā mērķa esamība, tas ir, vai lietas materiālu attiecīgā daļa satur informāciju par privātās dzīves apstākļiem, adopcijas, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, un jāsamēro tiesības uz privātās dzīves apstākļu, adopcijas, valsts, profesionālā vai komercnoslēpuma aizsardzību un procesa dalībnieka tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā, īpaši izvērtējot to, kā ierobežojums ietekmēs procesa dalībnieka spēju pilnvērtīgi piedalīties tiesas procesā.
2. Administratīvo tiesu lēmumu analīze liecina, ka tiesas lielākoties analizē leģitīmā mērķa esamību, tomēr ir lēmumi, kuros tiesas noteikušas ierobežojumu iepazīties ar lietas materiālu attiecīgo daļu, neizvērtējot, vai lietas materiālos vispār ir izpausta tāda informācija, kuras aizsardzībai ierobežojumu ir pieļaujams noteikt. Samērīguma apsvērumu izdarīšanā tiesas aprobežojas tikai ar tiesību normu, kuras noteic, ka lietas materiālos atklātā informācija ir aizsargājama, atreferēšanu.
3. Tiesu prakse ierobežot procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem tāpēc, ka iestāde lietas materiālos ietvertajai informācijai ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu, bet neizvērtēt, vai lietas materiālu attiecīgā daļa atklāj informāciju par privātās dzīves apstākļiem, adopcijas, valsts, profesionālo vai komercnoslēpumu, nav pareiza. Informācijas atklātības likuma normas nav patstāvīgs pamats ierobežojuma iepazīties ar lietas materiāliem noteikšanai.
4. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas regulējumā ir konstatējams likuma robs – likumdevējs neapzināti nav paredzējis trešās personas tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu. Likuma robs ir aizpildāms ar likuma analogijas palīdzību, piemērojot Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtais daļas, kas paredz pieteicēja un atbildētāja tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu, tiesiskās sekas.
5. Tiesu prakse ierobežot trešo personu, ja tādas radīsies procesa gaitā, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, nav pareiza. Šādiem lēmumiem nav ne tiesiskas, ne faktiskas nozīmes, jo tajos noregulēta neesoša situācija.
6. Tiesu prakse ierobežot personu, kas nav procesa dalībnieki, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturto daļu,

nav pareiza. Administratīvā procesa likuma 145.panta ceturtā daļa pieļauj tikai procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošanu. Citu personu tiesības piekļūt lietas materiāliem ir nosakāmas atbilstoši likuma „Par tiesu varu” un Informācijas atklātības likuma normām, turklāt citu personu piekļuve lietas materiāliem ir risināma atsevišķā procesā, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas, nevis konkrētas tiesvedības ietvaros.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra:

1. Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs dr. iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008;
2. Foster S. Human Rights and Civi Liberties. 2nd edition. Edinburgh Gate: Pearson Education, 2008;
3. Hartmane L. Juridiskā argumentācija tiesu nolēmumos. Likums un Tiesības, 2001, novembris, 3.sējums, nr.11, 342.-350.lpp;
4. Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums dr. habil. iur., profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. Rīga: Ratio iuris, 2003, 126.-205.lpp;
5. Kopp F. O., Schenke W-R. Verwaltungsgerichtsordnung: Kommentar. 14.Auflage. München: Beck, 2005;
6. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011;
7. Neimanis J. Ievads tiesībās, Rīga: [aut. izd.], 2004;
8. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004;
9. Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Atkārtots un papildināts izdevums. Rīga: [aut. izd.], 2015;
10. Rušeniece D. Mediācijas iespējas notāra darbā. Jurista Vārds, 2012, 28.augusts, nr.35, 21.-23.lpp;
11. Strupiņš A. Komerclikuma komentāri: A daļa. [b.v]: A.Strupiņa juridiskais birojs, 2003;
12. The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary. Peers S, Hervey T [et al.] (eds.) Oxford: Bloomsbury Publishing, 2014;
13. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. 4th edition. Van Dijk D, van Hoof F [et al.] (eds.). Antwerpen, Oxford: Intersentia, 2006;
14. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000.

Tiesību akti:

1. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, nr.43;

2. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, nr.1433/144;
3. Līgums par Eiropas Savienības darbību, konsolidētā versija. Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26.oktobris;
4. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Oficiālais Vēstnesis, 2012. 26.oktobris;
5. Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. 20.februāris, nr.41;
6. Par grāmatvedību: LR likums. Ziņotājs, 1992. 12.novembris, nr.44;
7. Par tiesu varu: LR likums. Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, nr.1;
8. Par valsts noslēpumu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 29.oktobris, nr.181;
9. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200;
10. Informācijas atklātības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 6.novembris, nr.334/335;
11. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 6.aprīlis, nr.123/124;
12. Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, nr.158/160;
13. Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr.164;
14. Imigrācijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 20.novembris, nr.169;
15. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74;
16. Grozījumi Administratīvā procesa likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 15.novembris, nr.183;
17. Grozījumi Administratīvā procesa likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 21.novembris, nr.183;
18. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14.decembris, nr.197;
19. Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi: Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumi Nr.21. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3.februāris, nr.17;
20. Valsts noslēpuma objektu saraksts: Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumi Nr.887. Latvijas Vēstnesis, 2004. 28.oktobris, nr.171;
21. Act on Administrative Disputes. Pieejams: Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas izveidotajā datu bāzē <http://www.legislationline.org/topics/country/37/topic/83> [aplūkots 12.03.2016];
22. Act on the Publicity of Administrative Court Proceedings. Pieejams: Somijas Tieslietu ministrijas datu bāzē www.finlex.fi [aplūkots 13.03.2016];

23. Act on the Openness of Government Activities. Pieejams: Somijas Tieslietu ministrijas datu bāzē www.finlex.fi [aplūkots 13.03.2016];
24. Administrative Judicial Procedure Act. Pieejams: Somijas Tieslietu ministrijas datu bāzē www.finlex.fi [aplūkots 13.03.2016];
25. Administrative Procedure Code. Pieejams: Bulgārijas Muitas aģentūras mājas lapā <http://customs.bg/en/documents> [aplūkots 12.03.2016];
26. Code of Administrative Court Procedure. Pieejams: Vācijas Tieslietu ministrijas datu bāzē https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vwgo/englisch_vwgo.html [aplūkots 09.03.2016];
27. Code of Administrative Court Procedure. Pieejams: Igaunijas valsts oficiālā izdevuma mājas lapā <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530032015001/consolide> [aplūkots 09.03.2016];
28. Закон Литовской Республики о производстве по административным делам. Pieejams: Lietuvas Republikas Saeima normatīvo aktu datu bāzē http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1027880 [aplūkots 09.03.2016].

Tiesu prakse:

1. Judgment of European Court of Human Rights of 9 December 1994, Ruiz Torija v. Spain. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57909> [aplūkots 28.02.2016];
2. Judgment of European Court of Human Rights of 19 February 1998, Edificaciones March Gallego S.A. v. Spain. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58137> [aplūkots 13.02.2016];
3. Judgment of European Court of Human Rights of 19 December 1989, Kamasinski v. Austria. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57614> [aplūkots 27.02.2016];
4. Judgment of European Court of Human Rights of 27 September 2001, Hirvisaari v. Finland. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59682> [aplūkots 28.02.2016];
5. Judgment of European Court of Human Rights of 13 February 2003, Odievre v. France. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60935> [aplūkots 28.02.2016];
6. Judgment of European Court of Human Rights of 24 April 2003, Yvon v. France. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61053> [aplūkots 13.02.2016];
7. Judgment of European Court of Human Rights of 17 July 2003, Perry v. The United Kingdom. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61228> [aplūkots 26.05.2015];

8. Judgment of European Court of Human Rights of 28 April 2005, Buck v. Germany. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68920> [aplūkots 28.02.2016];
9. Judgment of European Court of Human Rights of 9 March 2006, Svipsta v. Latvia. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72749> [aplūkots 27.02.2016];
10. Judgment of European Court of Human Rights of 28 June 2007, Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81328> [aplūkots 28.02.2016];
11. Judgment of European Court of Human Rights of 7 February 2012, Von Hannover v. Germany (No. 2). Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [aplūkots 28.02.2016];
12. Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 29.marta spriedums lietā C-1/11. Pieejams: curia.europa.eu [aplūkots 21.05.2015];
13. Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 15.janvāra spriedums lietā C-416/10. Pieejams: curia.europa.eu [aplūkots 21.05.2015];
14. Par Civillikuma 156.panta otrās daļas vārdu „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.un 96.pantam un 1975.gada 15.oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009.gada 3.jūnija spriedums lietā Nr.2008-43-0106. Latvijas Vēstnesis, 2009. 5.jūnijs, nr.88;
15. Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 49. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009.gada 18.decembra spriedums lietā Nr.2009-10-01. Latvijas Vēstnesis, 2009. 22.decembris, nr.201;
16. Par Civilprocesa likuma 141.panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums lietā Nr.2009-85-01. Latvijas Vēstnesis, 2010. 1.aprīlis, nr.53;
17. Par Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 8.panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2011-21-01. Latvijas Vēstnesis, 2012. 7.jūnijs, nr.89;
18. Par Civilprocesa likuma 363.⁸panta astotās daļas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010.gada 31.oktobrim), ciktāl tā attiecas uz maksātnespējas administratora tiesībām pārsūdzēt tiesas lēmumu, ar kuru administrators tiek atcelts no maksātnespējas

- procesa, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015.gada 12.marta spriedums lietā Nr.2014-23-01. Latvijas Vēstnesis, 2015. 16.marts, nr.53;
19. Par Civilprocesa likuma 635.panta sestās daļas, ciktāl tā attiecas uz sprieduma izpildīšanas pagriezienu lietās par darba samaksas piedziņu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam un trešajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015.gada 16.aprīļa spriedums lietā Nr.2014-13-01. Latvijas Vēstnesis, 2015. 20.aprīlis, nr.76;
 20. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 21.marta spriedums lietā Nr.SKA-254/2011. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 07.03.2016];
 21. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 17.februāra spriedums lietā Nr.SKA-53/2012. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 07.03.2016];
 22. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-10/2014. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 21.05.2015];
 23. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 11.marta lēmums lietā Nr.SKA-622/2015. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 29.05.2015];
 24. Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 12.aprīļa lēmums lietā Nr.A420707810, nav publicēts;
 25. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 28.jūlija lēmums lietā Nr.A420163015, nav publicēts;
 26. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 24.augusta lēmums lietā Nr.A420357614, nav publicēts;
 27. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra lēmums lietā Nr.A420259414, nav publicēts;
 28. Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 2.februāra lēmums lietā Nr.A420172015, nav publicēts;
 29. Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 26.februāra lēmums lietā Nr.A420284414, nav publicēts;
 30. Administratīvās rajona tiesas 2008.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A42591506, nav publicēts;
 31. Administratīvās rajona tiesas 2010.gada 27.aprīļa lēmums lietā Nr.A42758308, nav publicēts;
 32. Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 8.decembra lēmums lietā Nr.A420668810, nav publicēts;

33. Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 31.jūlija lēmums lietā Nr.A420603611, nav publicēts;
34. Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.A420577912, nav publicēts;
35. Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 18.decembra lēmums lietā Nr.A420557412, nav publicēts;
36. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 4.janvāra lēmums lietā Nr.A420599211, nav publicēts;
37. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 22.janvāra lēmums lietā Nr.A420530212, nav publicēts;
38. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 30.janvāra lēmums lietā Nr.A420411612, nav publicēts;
39. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.A420287013, nav publicēts;
40. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 2.aprīļa lēmums lietā Nr.A420468812, nav publicēts;
41. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 5.aprīļa lēmums lietā Nr.A420314313, nav publicēts;
42. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 20.maija lēmums lietā Nr.A420355213, nav publicēts;
43. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 21.jūnija lēmums lietā Nr.A420366413, nav publicēts;
44. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 9.jūlija lēmums lietā Nr.A420404213, nav publicēts;
45. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 18.jūlija lēmums lietā Nr.A420395213, nav publicēts;
46. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 12.septembra lēmums lietā Nr.A420594712, nav publicēts;
47. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.A420466513, nav publicēts;
48. Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 28.novembra lēmums lietā Nr.A420369313, nav publicēts;
49. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 24.janvāra lēmums lietā Nr.A420342713, nav publicēts;

50. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.janvāra lēmums lietā Nr.A420524613, nav publicēts;
51. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.A420520313, nav publicēts;
52. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 20.marta lēmums lietā Nr.A420226514, nav publicēts;
53. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 25.marta lēmums lietā Nr.A420432313, nav publicēts;
54. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 10.aprīļa lēmums lietā Nr.A420230314, nav publicēts;
55. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 6.maija lēmums lietā Nr.A420273013, nav publicēts;
56. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 14.maija lēmums lietā Nr.A420230214, nav publicēts;
57. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.maija lēmums lietā Nr.A420231014, nav publicēts;
58. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 16.maija lēmums lietā Nr.A420255814, nav publicēts;
59. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 21.maija lēmums lietā Nr.A420245914, nav publicēts;
60. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.jūnija lēmums lietā Nr.A420225314, nav publicēts;
61. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 11.jūlija lēmums lietā Nr.A420303414, nav publicēts;
62. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.augusta lēmums lietā Nr.A420259014, nav publicēts;
63. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 24.septembra lēmums lietā Nr.A420330014, nav publicēts;
64. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 29.septembra lēmums lietā Nr.A420330014, nav publicēts;
65. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 19.novembra lēmums lietā Nr.A420382314, nav publicēts;
66. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 21.novembra lēmums lietā Nr.A420509012, nav publicēts;

67. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 27.novembra lēmums lietā Nr.A420363414, nav publicēts;
68. Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420511513, nav publicēts;
69. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 3.februāra lēmums lietā Nr.A420667210, nav publicēts;
70. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 4.februāra lēmums lietā Nr.A420414614, nav publicēts;
71. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 26.februāra lēmums lietā Nr.A42024219, nav publicēts;
72. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 17.aprīļa lēmums lietā Nr.A420138415, nav publicēts;
73. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 6.maija lēmums lietā Nr.A420168815, nav publicēts;
74. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.A420184015, nav publicēts;
75. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 14.jūlija lēmums lietā Nr.A420204015, nav publicēts;
76. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.jūlija lēmums lietā Nr.A420163015, nav publicēts;
77. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 28.jūlija lēmums lietā Nr.A420163015, nav publicēts;
78. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 21.augusta lēmums lietā Nr.A420266015, nav publicēts;
79. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 28.augusta lēmums lietā Nr.A420224915, nav publicēts;
80. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 10.septembra lēmums lietā Nr.A420392414, nav publicēts;
81. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 25.septembra lēmums lietā Nr.A420249515, nav publicēts;
82. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 25.novembra lēmums lietā Nr.A420267915, nav publicēts;
83. Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.decembra lēmums lietā Nr.A420332615, nav publicēts;

84. Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 8.janvāra lēmums lietā Nr.A420325515, nav publicēts;
85. Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 13.janvāra lēmums lietā Nr.A420342015, nav publicēts;
86. Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 26.janvāra lēmums lietā Nr.A420353815, nav publicēts;
87. Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 25.februāra lēmums lietā Nr.A420314215, nav publicēts;
88. Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 8.marta lēmums lietā Nr.A420237715, nav publicēts;
89. Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 11.marta lēmums lietā Nr.A420165016, nav publicēts;
90. Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse adopcijas jautājumos”. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 29.05.2015].

Citi prakses materiāli:

1. Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā”. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1651_0 [aplūkots 04.05.2015];
2. Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” trešajam lasījumam. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1651_3 [aplūkots 04.05.2015];
3. Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/0B7055EA6F759625C225793D004D3111?OpenDocument> [aplūkots 04.05.2015];
4. Likumprojekts „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” otrajam lasījumam. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/EC6285F04A1EAF71C2257A2C0029F507?OpenDocument> [aplūkots 04.05.2015];
5. Latvijas Republikas 8.Saeimas 2006.gada 26.oktobra sēdes stenogramma. Pieejama: http://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_061026/st2610.htm [aplūkota 04.05.2015];
6. Latvijas Republikas 8.Saeimas Juridiskais birojs. Sarakste pamatdarbības jautājumos par 2006.gadu, 1. un 2.sējums. Pieejami Saeimas arhīvā;
7. Latvijas Republikas 8.Saeima. Juridiskā komisija. Likumprojekta „Grozījumi Administratīvā procesa likumā” priekšlikumi likumprojektam, 1.sējums. Pieejams Saeimas arhīvā.

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Procesa dalībnieku tiesību iepazīties ar lietas materiāliem ierobežošana administratīvajā procesā tiesā” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, pētījumā izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Zane Cēsniece

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītājs: doc., dr.iur. Edvīns Danovskis

Recenzents:

Darbs iesniegts Valststiesību zinātņu katedrā 2016.gada 20.aprīlī

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts noslēguma pārbaudījuma komisijas sēdē:

Protokola Nr.:

Vērtējums:

Komisijas sekretārs (-e):